

Nr 200.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa ändringar av bestämmelserna rörande jordbrukets kreditkassor, m. m.; given Stockholms slott den 26 februari 1932.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1932.

Närvarande:

Statsministern **EKMAN**, ministern för utrikes ärendena friherre **RAMEL**, statsråden **GÄRDE**, **HAMRIN**, **VON STOCKENSTRÖM**, **STADENER**, **GYLLENSWÄRD**, **LARSSON**, **HOLMBÄCK**, **JEPPSSON**, **HANSÉN**, **RUNDQVIST**.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet von Stockenström, anför:

I anslutning till ett utav jordbruksutredningen den 22 januari 1930 afgivet betänkande angående jordbrukets kreditförhållanden framlade Kungl. Maj:t i proposition till 1930 års riksdag (nr 268) vissa förslag angående åtgärder för främjande av jordbrukets kreditkasserörelse. Sedan riksdagen med smärre ändringar bifallit förslagen (skr. nr 378), utfärdade Kungl. Maj:t i anledning av riksdagens sålunda fattade beslut den 3 juli

Inledning.

Grunddragen av jordbrukskasseorganisationen enligt 1930 års riksdagsbeslut.

1930 dels förordning om jordbrukets kreditkassor (nr 317), dels ock förordning angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor (nr 318). Genom dessa förordningar, som trädde i kraft den 1 oktober 1930, upphävdes, med den inskränkning som föranledes av vissa övergångsbestämmelser, kungörelsen den 18 juni 1915 (nr 236) angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit, kungörelsen den 18 juni 1915 (nr 237) angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor och kungörelsen den 11 juli 1918 (nr 597) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

Den kreditorganisation, som sålunda reglerats, består av jordbrukskassor såsom lokalorgan, centralkassor för jordbrukskredit, utgörande sammanslutningar med hänsyn till verksamhetsområdet av minst 10 jordbrukskassor, samt, såsom ett för hela kasserörelsen gemensamt centralorgan, Svenska jordbrukskreditkassan.

Svenska jordbrukskreditkassan har till ändamål att driva lånerörelse genom att lämna kredit åt centralkassorna, öva kontroll och tillsyn över sådana kassor och till dem anslutna jordbrukskassor samt verka för jordbrukskasserörelsens befrämjande och utveckling i allmänhet. Därest jordbrukskreditkassans förbindelser ej kunna infrias med anlitage av dess egna tillgängliga medel, äger jordbrukskreditkassan infordra erforderliga tillskott från centralkassorna. För jordbrukskreditkassans förbindelser svara centralkassorna i förhållande till högsta under räakenskapsåret oguldnas kapitalbeloppen av sina från jordbrukskreditkassan erhållna lån. Kan en centralkassa icke fullgöra den betalningsskyldighet, som till följd av denna ansvarighet åligger centralkassan, äro övriga centralkassor efter nyssnämnda grund ansvariga för bristen. Såsom grundfond för jordbrukskreditkassan har staten ställt till förfogande svenska statens fyra och en halv procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 15 miljoner kronor. Obligationerna tillhöra fortfarande staten, som dock ej äger att för annat ändamål förfoga över dem, så länge jordbrukskreditkassans samtliga förbindelser icke äro fullgjorda. Det för jordbrukskreditkassans lånerörelse erforderliga kapitalet skall anskaffas genom upplåning. Sammanlagda beloppet av jordbrukskreditkassans upplåning får emellertid icke uppgå till mer än fem gånger beloppet av nämnda grundfond. Grundfonden, som är avsedd att tjäna som säkerhet för kassans upplåning, får av jordbrukskreditkassans styrelse, efter medgivande av fullmäktige i riksgäldskontoret, tillfälligtvis anlitas för fullgörande av kassans förbindelser, därvid dock skall iakttagas, att grundfonden efter plan, som av fullmäktige i riksgäldskontoret bestämmes, inom fem år skall återställas till sin förutvarande storlek. Jordbrukskreditkassan är skyldig gottgöra staten, vad staten till följd av kassans åtgärd nödgas utgiva i ränta å obligationerna. Hava grundfondsobligatio-

ner tagits i anspråk till belopp av nominellt en miljon kronor, får jordbrukskreditkassan icke verkställa ytterligare upplåning med mindre Kungl. Maj:t, efter hörande av fullmäktige i riksgäldskontoret, därtill lämnar tillstånd. Jordbrukskreditkassan skall förvaltas av en på visst sätt utsedd styrelse. För tiden intill dess kassans första ordinarie ombudsstämma hölls i juni 1931 ombesörjdes förvaltningen emellertid av en särskilt tillsatt interimsstyrelse.

Centralkassorna och jordbrukskassorna äro ekonomiska föreningar med begränsad personlig ansvarighet. Jordbrukskassorna hava till uteslutande syfte att bereda kredit åt sina medlemmar, och centralkassornas uteslutande ändamål är att främja de anslutna jordbrukskassornas gemensamma syfte. För att jordbrukskassa skall kunna erhålla kredit från centralkassa liksom för att centralkassa i sin ordning skall kunna få kredit från Svenska jordbrukskreditkassan fordras, att den kreditsökande kassan vunnit godkännande av länsstyrelsen i det län, där kassans styrelse har sitt säte. Godkännande lämnas allenast under förutsättning, att kassan uppfyller vissa i det följande angivna krav i fråga om ansvarighet och insatser med mera. Då godkännande meddelas åt centralkassa, skall länsstyrelsen tillika förordna ett ombud att å det allmännas vägnar öva tillsyn över centralkassans och till densamma anslutna jordbrukskassors förvaltning och verksamhet, vilket ombud skall deltaga i den årliga revisionen av centralkassans förvaltning och är berättigat att även eljest taga kännedom om centralkassan och till densamma anslutna jordbrukskassors protokoll och bokföring samt värdehandlingar och kassabehållning.

Till medlem i jordbrukskassa får icke antagas annan än i Sverige bosatt svensk undersåte eller här i landet registrerat aktiebolag, som har till ändamål att idka jordbruk. Medlems insats får icke understiga 5 kronor för varje andel, som medlem äger i kassan. Antalet andelar, varmed medlem får vara delaktig i kassan, är på visst sätt begränsat uppåt. Av de såsom insatser tecknade belopp skola 70 procent sammanföras under benämningen jordbrukskassans insatskapital. Till den del, insats tillförts insatskapitalet, skall den återgäldas vid medlems utträde ur kassan.

Den personliga ansvarigheten får i jordbrukskassas stadgar icke bestämmas lägre än till 50 kronor för varje andel. Medlemmarna i kassan skola vid behov vara underkastade uttaxering i viss omfattning. Från kassans årsvinst skall efter vissa närmare angivna grunder avsättning göras till reservfond. I den mån årsvinsten icke åtgår för sagda ändamål, kan till medlemmarna återgäldas belopp, som enligt vad nyss nämnts under något föregående år å dem uttaxerats. I den mån årsvinsten icke skall avsättas till reservfond eller användas till återgäldande av tidigare uttaxering, kan jordbrukskassa lämna medlemmarna utdelning å deras insatser, till den del desamma tillförts insatskapitalet, dock ej efter högre räntefot än medlemmen skulle fått åtnjuta, därest insatsbeloppet i stället under året inne-

stått å sparkasseräkning i centralkassan, och i varje fall icke efter högre räntefot än 5 procent.

Jordbrukskassas utlåningsrörelse är begränsad till medlemmarna. Det högsta sammanlagda belopp, intill vilket kredit får av sådan kassa beredas en och samma medlem, (medlems lånemaximum) skall vara i stadgarna bestämt och får ej sättas högre än till 200 kronor för varje andel, varmed medlemmen är delaktig i kassan. Utan hinder härav kan dock medlem i vissa fall erhålla lån mot säkerhet av inteckning, i den mån inteckningens kapitalvärde ligger inom $\frac{6}{10}$ av den intecknade fastighetens jordbruksvärde enligt gällande taxering. — Någon inlåningsrörelse får kassan icke för egen räkning bedriva.

Jordbrukskassa skall vara tillförbunden att i fråga om den allmänna skötseln av sin rörelse och räkenskapsföring ställa sig centralkassans anvisningar till efterrättelse samt att lämna av centralkassan utsedd revisor de tillfällen att taga del av sina böcker och värdehandlingar m. m., som erfordras för att revisorn skall kunna ordentligt fullgöra sitt uppdrag.

Till medlem i centralkassa kan enligt förordningen om jordbrukets kreditkassor endast intagas godkänd jordbrukskassa. Genom förordningen angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor har emellertid beretts möjlighet till medlemskap i centralkassa även för andra inom centralkassans verksamhetsområde lokaliserade ekonomiska föreningar, vilkas medlemmar äro personligen ansvariga för dess förbindelser och vilka hava till ändamål befordrandet av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binärings utveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binärningar vunna produkter.

Beträffande jordbrukskassas anslutning till centralkassa gäller, att jordbrukskassa, som ingår i centralkassa, skall för varje fullt tal av 20 i jordbrukskassan tecknade andelar teckna en insats å 10 kronor i centralkassan. Insats skall inbetalas kontant och tillföres oavkortad en särskild fond, benämnd centralkassans säkerhetsfond, till vilken jämväl såsom regel centralkassans hela årsvinst, sedan avdrag skett för täckande av möjligen förefintlig brist från föregående år, skall föras. Insats får icke av jordbrukskassan återbekommas vid utträde ur centralkassan, och utdelning å insats får icke lämnas.

Jordbrukskassa ansvarar för centralkassans förbindelser med 50 kronor för varje i jordbrukskassan tecknad andel. Centralkassas kreditgivning får icke äga rum till andra än medlemmar, och jordbrukskassa får icke beredas kredit till högre belopp än som motsvarar det sammanlagda lånemaximum, som gäller för kassans medlemmar, dock med visst undantag för lån mot säkerhet av inteckning. — I motsats mot jordbrukskassa äger centralkassa även driva inlåningsrörelse. — Centralkassa är skyldig vidtaga erforderliga åtgärder för sakkunnig uppsikt över och revision av anslutna jordbrukskassors verksamhet och förvaltning. Å andra sidan är centralkassan underkastad tillsyn och revision av jordbrukskreditkassan.

Vad angår förenämnda andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor skola de vid anslutning till centralkassa ingå med minst en andel å 10 kronor. Av insatserna skola 20 procent överföras till centralkassans säkerhetsfond. Återstoden skall sammanföras under benämningen andelsföreningars insatskapital. Förening, som här avses, ansvarar för centralkassans förbindelser med 200 kronor för varje andel, föreningen äger i kassan. I avgörandet av kassans angelägenheter äger föreningen deltaga allenast med $\frac{1}{10}$ röst. Kredit till förening får icke beviljas annat än mot fullgod säkerhet och högst till ett belopp av 1,000 kronor för varje i kassan tecknad andel. Centralkassas sammanlagda utlåning till sådana föreningar får icke överstiga $\frac{1}{20}$ av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till kassan anslutna jordbrukskassorna. I övrigt äro dessa föreningar i fråga om rättigheter och skyldigheter likställda med till centralkassorna anslutna jordbrukskassor.

För närvarande finnas sex centralkassor, nämligen Mälarprovinsernas centralkassa, med verksamhetsområde omfattande Stockholms, Södermanlands, Östergötlands och viss del av Uppsala län, Malmöhus läns centralkassa, omfattande Malmöhus län, Södra Sveriges centralkassa, omfattande Kristianstads, Blekinge, Kronobergs, Kalmar och Hallands län, Skaraborgs läns centralkassa, omfattande Skaraborgs och Älvsborgs län, Gävleborgs läns centralkassa, omfattande Gävleborgs län och viss del av Uppsala län, samt Mellersta Norrlands centralkassa, omfattande Jämtlands och Västernorrlands län.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 januari 1931 har *interimsstyrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan* föreslagit, dels att förberörda, centralkassorna medgivna rätt till inlåning måtte i angivna avseenden utsträckas, dels ock att viss ändring måtte vidtagas i bestämmelserna rörande jordbrukskassas insats i centralkassa.

*Inkomna
framställ-
ningar.*

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 januari 1931 har *jordbruksutredningen* föreslagit vissa ändringar i förordningen angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor i syfte att möjlighet att bliva medlem i centralkassa må beredas jämväl för ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet.

I anledning av nämnda skrivelser hava under februari och mars månader 1931 *utlåtanden* avgivits av lantbruksstyrelsen, statskontoret, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, riksgäldsfullmäktige och riksbanksfullmäktige samt länsstyrelserna i Kristianstads, Malmöhus, Skaraborgs och Jämtlands län. Sistnämnda länsstyrelse har vid sina utlåtanden fogat yttranden från Jämtlands läns hushållningssällskap. Jämväl överståthållarämbetet har, efter remiss, inkommit med yttranden över förslagen, i fråga om jordbruksutredningens skrivelse dock allenast av det inne-

håll, att, enär förslaget icke vore av nämnvärd betydelse för ämbetets verksamhetsområde, ämbetet icke hade något att i anledning av förslaget anföra. Emellertid har överståthållarämbetet vid sistnämnda yttrande fogat ett av ämbetet infordrat utlåtande från Mälarprovinsernas centralkassa. Vidare hava utlåtanden avgivits över interimsstyrelsens förslag av jordbruksutredningen samt över jordbruksutredningens förslag av interimsstyrelsen och av Sveriges allmänna lantbrukssällskap.

Sedermera har *Svenska jordbrukskreditkassan* i skrivelse den 21 januari 1932 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder till säkerställande åt jordbrukskreditkassan av en upplåning under budgetåret 1932/1933 till ett belopp av 10 miljoner kronor.

Över sistnämnda skrivelse hava *utlåtanden* avgivits av riksgäldsfullmäktige och riksbanksfullmäktige samt jordbruksutredningen.

I. Förslaget om utvidgad inlåningsrätt för centralkassa.

Gällande bestämmelser.

Enligt lagen den 18 juni 1915 (nr 231) innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit äger Kungl. Maj:t på villkor, som prövas lämpliga, giva godkänd sådan kassa tillstånd att från allmänheten mottaga insättningar å sparkasseräkning så ock, i den mån särskilda omständigheter föranleda därtill, å viss eller vissa andra bankmässiga räkningar av beskaffenhet att icke medföra skyldighet att vid anfordran återbetala insatt belopp. Lagen tillkom i samband med omförmälda, nu upphävda kungörelser den 18 juni 1915 (nr 236 och 237). Genom berörda lagstadgande har möjlighet beretts att utöka den inlåningsrörelse, vartill centralkassorna redan därförutan kunde berättigas på grund av deras karaktär av ekonomiska föreningar, nämligen i fråga om insättningar från egna medlemmar och från underföreningars medlemmar.

I § 29 i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor stadgas, att centralkassa äger av allmänheten mottaga medel till förräntning å sparkasseräkning, depositionsräkning och kapitalräkning samt av anslutna jordbrukskassor och deras medlemmar dessutom å checkräkning. I fråga om sparkasseräkning gäller, att en och samma insättares tillgodohavande icke får annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver 4,000 kronor, och att kassan icke får ikläda sig skyldighet att återbetala insatta medel annorledes än viss tid efter uppsägning, styrelsen dock lämnat öppet att, då sådant prövas kunna ske utan olägenhet, i särskilda fall medgiva utbetalning utan avvaktan på uppsägningstidens utgång. Beträffande depositions- och kapitalräkning har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut förordnat, att en och samme insättares sammanlagda tillgodohavande å sistnämnda båda slag av räkningar icke får annorledes än genom å kapitalräkning upplupen räntas läggande till å sådan räkning innestående kapital ökas utöver 15,000 kronor.

Enligt § 31 i samma förordning får centralkassas inlåning å bankmässiga räkningar icke överskrida ett belopp, motsvarande två gånger den ansvarighet, som de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna sammanlagt hava för centralkassans förbindelser. Enligt § 30 skall centralkassa vara skyldig redovisa viss kassareserv i vissa i stadgandet närmare angivna värdehandlingar eller fordringar.

Såsom förut nämnts äger jordbrukskassa icke för egen räkning driva inlåningsrörelse. Jordbrukskassa kan emellertid, i den ordning som av Svenska jordbrukskreditkassans styrelse bestämmes, såsom ombud för den centralkassa, till vilken jordbrukskassan är ansluten, mottaga medel för insättning i centralkassan.

Utöver vad som framgår av det nyss anförda är centralkassas för jordbrukskredit möjlighet till inlåning begränsad dels genom bestämmelserna i 58 § i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet och 59 § i lagen av samma dag (nr 252) om kommunalstyrelse i stad, enligt vilka kommuns penningmedel, som ej erfordras för verkställande av nära förestående utbetalningar, skola för kommunens räkning insättas hos bank eller å postgirokonton, dels ock på grund av stadgandena i lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap och därmed sammanhängande författningar, enligt vilka hinder föreligga för insättande i centralkassa av förmyndarmedel.

Före tillkomsten av nu gällande förordningar rörande kreditkassor var förhållandet delvis annorlunda. Enligt 1915 års kungörelse angående jordbrukskassor kunde till medlem i sådan kassa intagas icke blott, såsom nu är fallet, i Sverige bosatt svensk undersåte och här i landet registrerat aktiebolag med ändamål att idka jordbruk utan även här registrerad ekonomisk förening och svensk kommun. Jordbrukskassa ägde för egen räkning bedriva inlåning å sparkasseräkning från sina medlemmar och från medlemmar i anslutna ekonomiska föreningar ävensom öppna kreditiv-räkning eller löpande räkning med medlem i kassan för vissa låneändamål.

Tidigare bestämmelser.

Enligt 1915 års kungörelse angående centralkassor kunde inlåning till dessa kassor ske från anslutna jordbrukskassor å sparkasseräkning, depositionsräkning, upp- och avskrivningsräkning samt löpande räkning. Från anslutna jordbrukskassors medlemmar kunde inlåning ske å sparkasseräkning. På grund av särskilda enligt förenämnda lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit lämnade medgivanden ägde centralkassorna därjämte rätt till inlåning från allmänheten å sparkasse-, depositions- och kapitalräkning.

I det förut omförmälda betänkande, som ligger till grund för 1930 års förordningar i ämnet, föreslog *jordbruksutredningen* på skäl, vartill jag återkommer i annat sammanhang, att ekonomiska föreningar icke måtte

*Jordbruksutredningen
år 1930.*

få ingå som medlemmar i jordbrukskassa. Beträffande möjligheten för svensk kommun att ingå som medlem i dylik kassa framhöll jordbruksutredningen, att motivet till denna möjlighet huvudsakligen torde ligga däri, att kommuner därigenom skulle få intresse av att gynna kassan genom insättningar. Emellertid vore det enligt jordbruksutredningen ovedersägligt, att jordbrukskassornas inlåningsrörelse under tiden från tillkomsten av 1915 års författningar icke utvecklats till sådan omfattning, som man haft anledning hoppas vid kassornas tillkomst. Då man sannolikt icke heller kunde förvänta, att denna inlåningsrörelse skulle inom överskådlig tid bliva av sådan storlek, att det kapital, som på denna väg hopbragtes, kunde bliva av större betydelse vid kreditbehovets tillgodoseende, och då inlåningsrörelsen i hög grad komplicerade jordbrukskassornas organisation och verksamhet, syntes det jordbruksutredningen, att inga skäl talade för att kassornas rätt till inlåning bibehölles. Enligt jordbruksutredningens mening borde inlåningen koncentreras hos centralkassorna, vilka därvid med fördel kunde anlita de till dem anslutna lokala kassorna såsom ortsombud för uppsamling av sparmedel. Vid sådant förhållande ansåg jordbruksutredningen tillräckliga skäl icke föreligga att bibehålla möjligheten för kommuner att vinna medlemskap i jordbrukskassa. I stället borde enligt jordbruksutredningens förmenande centralkassornas inlåningsrätt så utvidgas, att centralkassorna medgäves rätt att mottaga medel å checkräkning även från anslutna jordbrukskassors medlemmar samt från kommuner och andra samfälligheter. Vidare förordade jordbruksutredningen, att centralkassorna beträffande rätten att mottaga förmyndarmedel likställdes med sparbankerna, och att härför erforderliga författningsändringar vidtoges. — I sammanhanget bör nämnas, att jordbruksutredningen, på framställning av representanter för centralkassorna, tillstyrkte, att, för att centralkassorna skulle beredas större möjligheter till inlåning från kommuner och andra samfälligheter, centralkassornas utlåningsrätt, vilken då, i likhet med vad nu är fallet, allenast omfattade medlemmar, utvidgades att gälla även kommuner och andra samfälligheter.

Yttranden
över jord-
bruksutred-
ningens för-
slag 1930.

Uti infortrade yttranden över jordbruksutredningens betänkande anfördes bland annat följande.

Bank- och fondinspektionen ansåg, att överhuvudtaget ingen bankmäs- sig inlåning från allmänheten borde förekomma inom jordbrukskasse- organisationen. Om denna inlåningsverksamhet upphörde, skulle bland annat det ofta såsom särskilt eftersträfvansvärt framhållna samarbetet med sparbankerna befrämmas. För den händelse inlåning skulle förekomma, borde densamma allenast avse inlåning på fasta räkningar men där- emot icke på å vista-räkningar. Medel insatta på sistnämnda slags räk- ning kunde nämligen icke påräknas disponibla för sådan utlåning, för vilken jordbrukskasserörelsen ursprungligen tillkommit, vartill komme, att förandet av dylika räkningar vanligen föranledde större omkostna- der. Av enahanda beskaffenhet vore även de medel, som kommuner och samfälligheter skulle kunna ställa till centralkassornas disposition. Dessa

torde nämligen undantagslöst vara sådana, som endast tillfälligtvis skulle placeras hos kassorna i avvaktan på användning för sitt egentliga ändamål. Den föreslagna rätten till inlåning å checkräkning från kommuner och samfälligheter avstyrktes därför av inspektionen. — Rörande förslaget om rätt för centralkassa att mottaga förmyndarmedel, erinrade inspektionen, att för att sparbank skulle kunna anförtros förmynderskapsdepositioner i regel fordrades, att densamma kunde erbjuda erforderliga säkerhetsanordningar bland annat i form av kassavalv samt att den närmaste vården av depositionerna handhades av härför kvalificerad personal. För att centralkassa skulle kunna på ett tillfyllestgörande sätt fylla anspråken i nämnda hänseende — man kunde nämligen icke tänka sig en förvaltning av myndlingens kontanta medel genom en centralkassa medan hans värdehandlingar förvaltades av annan penninginrättning — skulle centralkassan enligt inspektionens uppfattning helt visst få underkasta sig kostnader, vilka knappast kunde tänkas komma att uppvägas av inkomster för medelsförvaltningen.

Sparbanksinspektionen hade för sin del kommit till den slutsatsen, att centralkassornas rätt till inlåning från allmänheten borde bibehållas. Däremot ansåg sparbanksinspektionen den föreslagna utvidgningen av inlåningsrätten icke tillräckligt motiverad.

Statens egnahemsstyrelse gjorde gällande, att ett bedrivande av inlåning å checkräkning näppeligen vore lämpligt för ett kreditinstitut, som hade till syfte att tillgodose ett sådant i viss mån konstant lånebehov som jordbrukarnas driftkredit.

Fullmäktige i riksbanken ansågo, att vid en omorganisation centralkassorna liksom andra ekonomiska föreningar borde medgivas rätt till inlåning endast från egna medlemmar och från medlemmar i anslutna jordbrukskassor. Däremot borde deras rätt till inlåning från allmänheten upphöra. Utredningens förslag om rätt för centralkassa att mottaga dels förmyndarmedel till förvaltning, dels ock insättning å checkräkning från medlemmar i de anslutna jordbrukskassorna samt från kommuner och andra samfälligheter kunde fullmäktige icke biträda.

Vid den föredragning inför Kungl. Maj:t, som föregick avlåtandet till riksdagen av propositionen i ärendet 1930, uttalade *chefen för jordbruksdepartementet* sin anslutning till jordbruksutredningens förslag om upphävande av inlåningsrätten för jordbrukskassorna samt om förbud för ekonomiska föreningar och kommuner att ingå som medlemmar i sådana kassor. Beträffande den föreslagna utvidgningen av centralkassornas utlåningsrätt till att avse även kommuner och andra samfälligheter avstyrkte departementschefen förslaget i denna punkt under framhållande av att en dylik kreditgivning måste anses falla utom ramen för kasseorganisationens uppgifter. I anslutning härtill och under återopande av vad bank- och fondinspektionen beträffande rätten för centralkassorna till inlåning å checkräkning från kommuner och samfälligheter anfört därom, att härvid till övervägande delen skulle bli fråga om tillfälliga medelsplaceringar, vilka för jordbrukskasserörelsens egen kreditgivning skulle bli av ringa betydelse, avstyrkte departementschefen jämväl att rätt av sistnämnda slag medgäves centralkassorna. Däremot förklarade

*Propositionen
nr 268/1930.*

departementschefen sig icke hava något att erinra mot förslaget om rätt för centralkassa att mottaga insättningar å checkräkning jämväl från medlemmarna i till kassan anslutna jordbrukskassor, då denna utvidgning stode i samband med förslaget om slopandet av jordbrukskassornas inlåningsrätt. Departementschefen ansåg sig, på av bank- och fondinspektionen anförda skäl, icke kunna, åtminstone för det dåvarande, tillstyrka, att centralkassorna beträffande rätten att till förvaltning mottaga förmyndarmedel likställdes med sparbankerna.

Riksdagen
1930.

Över det förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor, som, avfattat i överensstämmelse med chefens för jordbruksdepartementet vid föredragningen uttalade mening, därefter genom förenämnda proposition avläts till riksdagen, avgav *särskilda utskottet* utlåtande (nr 4/1930), därvid utskottet samtidigt upptog till behandling en i anledning av propositionen i andra kammaren väckt motion, nr 538, om ändrad lydelse av vissa stadganden i Kungl. Maj:ts förslag. Ändringsförslaget avsåg, såvitt nu är i fråga, att giva fortsatt giltighet åt den enligt 1915 års kungörelse angående jordbrukskassor gällande ordningen, att ekonomisk förening och svensk kommun kunde antagas till medlem i sådana kassor. Utskottet yttrade i utlåtandet, att utskottet, på i propositionen härutinnan anförda skäl, icke kunde biträda den i motionen i nämnda hänseenden gjorda hemställan. Oavsett vissa detaljer, vilka, såsom nu ovidkommande, här icke berörts, godkände utskottet Kungl. Maj:ts förslag i alla delar. Utskottet framhöll emellertid, att utskottets tillstyrkande av detta förslag icke givits utan principiella betänkligheter på grund av det jämförelsevis svaga säkerhetsunderlag, på vilket den ifrågavarande kreditrörelsen skulle bygga. Angelägenheten utav att jordbruket bereddes erforderlig hjälp till självhjälp för kreditförhållanden ordnande på ett mera tillfredsställande sätt — vilket ändamål förslaget syntes utskottet väl ägnat att verksamt befrämja — vore emellertid enligt utskottets mening så trängande, att betänkligheterna mot förslaget fått vika.

Sedan riksdagen antagit förslag om jordbrukets kreditkassor i enlighet med utskottets förslag, blev, såsom förut nämnts, i överensstämmelse härmed nu gällande förordning utfärdad.

Interimsstyrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan.

Interimsstyrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan har — enligt vad styrelsen uppgiver efter framställning från bland annat samtliga centralkassor för jordbrukskredit — föreslagit, att centralkassornas inlåningsrätt måtte utvidgas i två avseenden, nämligen dels sålunda att möjlighet beredes för centralkassa att mottaga insättningar på checkräkning från kommuner och andra dylika samfälligheter, dels ock på det sätt, att möjlighet meddelas centralkassa att i viss utsträckning mottaga insättning av förmyndarmedel.

Beträffande frågan om inlåning från kommuner och andra sådana sam-

fälligheter anför interimsstyrelsen — sedan styrelsen erinrat om den förändring i förut bestående förhållanden, som inträtt därigenom, att kommuner icke vidare kunna antagas till medlemmar i jordbrukskassa, samt efter redogörelse för den utredning i ämnet, vilken föregick tillkomsten av 1930 års förordning av jordbrukets kreditkassor — följande.

Det hade redan hunnit visa sig, att det avbrytande av de förutvarande förbindelserna mellan kommunernas och samfälligheternas förvaltningsorgan å ena sidan samt jordbrukskasserörelsens organ å andra sidan, som de nya bestämmelserna föranlett, vore ägnat att hämma rörelsens sunda utveckling. Härvid komme icke endast i betraktande den direkta utlåningen till och inlåningen från kommunerna och samfälligheterna. Av lika stor betydelse vore, att kontakten mellan de ledande personerna inom landsbygdens kommunala förvaltningar äventyrades, vilket måste befaras komma att, såsom i viss mån redan inträffat, menligt inverka på utvecklingen av inlåningen i allmänhet. Då inlåningen med hänsyn till den därmed förbundna, relativt låga räntan enligt interimsstyrelsens mening måste tillmätas den största betydelse för kapitalanskaffningen, om rimliga räntor vid utlåningen till jordbrukarna skulle kunna tillämpas, hemställde interimsstyrelsen om åtgärder för ändring av nu gällande bestämmelser i syfte att bereda centralkassorna möjlighet att mottaga insättningar på checkräkning från kommuner och andra dylika samfälligheter.

Vad departementschefen anfört om att kommunernas och samfälligheternas medelsplaceringar hos centralkassorna skulle komma att bli endast tillfälliga och därför av ringa betydelse för kreditgivningen, syntes ej böra utgöra hinder för att medgiva dylika placeringar, då, såsom nyss framhållits, önskvärdheten av att bereda centralkassorna ökad möjlighet att mottaga insättningar från kommunerna och samfälligheterna till stor del betingades av de fördelar i avseende å inlåningen i allmänhet, som därigenom skulle vinnas.

Den av interimsstyrelsen föreslagna åtgärden förutsatte ändring av § 29 i förordningen den 3 juli 1930. Därjämte syntes jämväl gällande föreskrifter om disposition av de kommunernas penningmedel, som ej erfordrades för verkställande av nära förestående utbetalningar, böra kompletteras. Då det för jordbrukskasserörelsen närmast vore förbindelsen med landskommunerna, som vore av betydelse, syntes härvid emellertid endast stadgandena i 58 § i lagen om kommunalstyrelse på landet böra komma i betraktande. Slutligen torde i detta sammanhang även § 2 i lagen den 18 juni 1915 innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit böra kompletteras.

Vidkommande frågan om beredande av möjlighet för centralkassorna att verkställa inlåning av förmyndarmedel anför interimsstyrelsen bland annat följande.

Givetvis vore den omständigheten att förmyndarmedel icke finge insättas hos centralkassorna för jordbrukskredit men väl hos affärs- och sparbankerna ägnad att nedsätta förtroendet för centralkassorna i orterna och att därigenom i allmänhet verka hämmande på den för jordbrukskasserörelsens kapitalanskaffning så betydelsefulla inlåningen. Enligt interimsstyrelsens mening vore därför en ändring av ifrågavarande förhållanden i hög grad påkallad.

Dock ansåge interimsstyrelsen icke, med hänsyn bland annat till förut återgivna erinringar av bank- och fondinspektionen, att man för närvarande borde sträcka sig så långt, som jordbruksutredningen syntes hava tänkt sig. Ändamålet, att stärka förtroendet för centralkassorna, syntes i avsevärd mån kunna vinnas genom sådan ändring av lagen om förmyndarskap, att förmyndare bereddes möjlighet att göra omyndigs penningmedel räntebärande genom insättning för längre tid hos centralkassa för jordbrukskredit. Denna ändring förutsatte viss komplettering av § 29 i förordningen den 3 juli 1930 om jordbrukets kreditkassor ävensom vissa rent formella ändringar av lagen om vård av omyndigs värdehandlingar, kungörelsen med särskilda föreskrifter rörande överförmyndarens verksamhet, kungörelsen med särskilda bestämmelser rörande förmyndarkammarens i Stockholm verksamhet, samt förordningen med särskilda bestämmelser om anbringande av omyndigs medel.

Yttranden
över interimss-
styrelsens
förslag.

Utlåtandena över interimsstyrelsens förslag uti nu ifrågavarande delar gå i avvissande riktning med undantag för jordbruksutredningens, lantbruksstyrelsens, överståthållarämbetets och Jämtlands läns hushållningssällskaps, varjämte två reservanter bland riksgäldsfullmäktige, ledamoten av riksdagens första kammaren E. A. Hallin och ledamoten av riksdagens andra kammare G. H. Andersson i Rasjön, tillstyrkt bifall till förslaget.

Jordbruksutredningen, som hänvisar till, att utredningen i sitt betänkande föreslagit än mer vittgående bestämmelser än de nu av interimsstyrelsen förordade, säger sig vara av den uppfattningen, att ett realiserande av ifrågavarande förslag även i den mera begränsade form, som av interimsstyrelsen avses, bör vara ägnat att befrämja jordbrukskasserörelsens medelsanskaffning och stärka allmänhetens förtroende för rörelsen. Jordbruksutredningen anser därför, att de nu föreslagna åtgärderna snarast möjligt böra förverkligas.

Lantbruksstyrelsen anför, att ur de intressen, styrelsen speciellt har att företräda, styrelsen icke har något mot förslaget att erinra.

Överståthållarämbetet har, under påpekande av att interimsstyrelsens hemställan om beredande av möjlighet för centralkassor att lämna kredit åt kommuner och andra dylika samfälligheter huvudsakligen angår landsbygden, ansett sig böra avstå från att uttala något vidare omdöme i denna fråga. — Beträffande förslaget i vad det avser rätt för förmyndare att göra omyndigs penningmedel räntebärande genom insättning för längre tid hos centralkassa anför överståthållarämbetet, att det synes ämbetet uppenbart, att den omständigheten, att förmyndarmedel icke få insättas hos centralkassorna, måste vara ägnad att nedsätta förtroendet för dessa kassor och därigenom verka hämmande på jordbrukskasserörelsens kapitalanskaffning. Överståthållarämbetet anser det därför önskvärt, att förslaget i denna del vinner gillande. Något hinder häremot av principiell natur anser ämbetet icke föreligga.

Jämtlands läns hushållningssällskap tillstyrker, med åberopande av interimsstyrelsens motivering, förslaget i vad det avser inlåning å checkräkning från kommuner och andra samfälligheter, men avstyrker, att tillåtelse meddelas centralkassorna att mottaga insättning av förmyndarmedel, därvid sällskapet hänvisar till bank- och fondinspektionens yttrande år 1930.

Bank- och fondinspektionen anför, under avstyrkande av de föreslagna författningsändringarna, bland annat följande.

Den år 1930 genomförda nyordningen inom jordbrukskasserörelsen innebar främst ett försök att trygga kapitalanskaffningen för rörelsen. Denna nyordning trädde i tillämpning den 1 oktober 1930. Då någon närmare erfarenhet om verkningarna av densamma näppeligen ännu kunde hava vunnits, syntes det vara för tidigt att redan nu börja rucka på regler, som så nyligen efter ingående prövning befunnits vara lämpliga och riktiga, då det gällde jordbrukskasserörelsens medelsanskaffning. — Inspektionen kunde för övrigt i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, hurusom inspektionen vid flera tidigare tillfällen givit uttryck för den meningen, att den bankmässiga inlåningen inom jordbrukskasserörelsen icke kunde väntas komma att nå en sådan omfattning, att densamma bleve av någon väsentlig betydelse för nämnda rörelse.

Vad särskilt anginge inlåning av kommunala å-vista-medel vidhölle inspektionen sin tidigare uttalade uppfattning, att dylika medel på grund av placeringens tillfälliga karaktär icke lämpade sig såsom underlag för rörelsens utlåningsverksamhet.

Beträffande vidare inlåning av förmyndarmedel kunde interimsstyrelsens förslag, som inskränkts till fasta räkningar, under det att jordbruksutredningens förslag avsåg inlåning även å å-vista-räkningar, icke rubba inspektionens tidigare hävdade mening i ämnet. Fastmera skulle det av den sålunda föreslagna inskränkningen föranledda tvånget för förmyndare att vända sig till annan penninginrättning icke blott i fråga om förvaltning av eventuella värdehandlingar utan även för insättning av å-vista-medel komma att än mera verka hämmande på den åsyftade inlåningen. Det torde även böra framhållas, att man, enligt vad inspektionen erfarit, vid meddelande av rätt för sparbanker — med vilka i denna del jämförelse närmast borde ske — att till förvaltning mottaga förmyndarmedel framgått med mycket stor försiktighet.

Även *fullmäktige i riksgäldskontoret* framhålla, att den nuvarande organisationen av jordbrukskasserörelsen ägt bestånd under så kort tid, att redan av denna anledning betänkligheter måste resas mot vidtagande av ändringar av de författningar, som reglera rörelsen. Vidare anförå fullmäktige:

Vägende sakliga invändningar kunde ock enligt fullmäktiges mening anföras mot den föreslagna utvidgningen av centralkassornas inlåningsrätt från kommuner och dylika samfälligheter. En sådan utvidgning måste vara ägnad att i sin mån skärpa konkurrensen mellan centralkassorna och sparbankerna å respektive orter. Såvitt fullmäktige kunde finna, vore det emellertid av stor betydelse, att sådan konkurrens i möjligaste mån undvekes och att ett gott samarbete komme till stånd mellan sparbankerna och jordbrukskasserörelsen, vilken sistnämnda i så fall måhända kunde påräkna stöd från sparbankerna genom beredande av möjlighet till upplåning hos dessa. Vid sådant förhållande hölle fullmäktige före, att övervägande skäl snarare talade för en inskränkning i centralkassornas inlåningsrätt än för dennas utökning.

Av fullmäktiges nu antydda ståndpunkt följde, att fullmäktige ej heller kunde tillstyrka den utvidgning av centralkassornas inlåningsrätt, som ett medgivande för dessa att såsom insättning mottaga förmyndarmedel, skulle innebära. Då den största säkerhet borde krävas vid placering av sådana medel, syntes det fullmäktige för övrigt, med hänsyn till vad som

under de senare åren inträffat inom sparbanksväsendet, snarare kunna ifrågasättas, huruvida ej bestämmelserna angående placeringen av omyndigas medel borde underkastas en ändring i restriktiv riktning.

Fullmäktige i riksbanken förklara sig icke hava haft anledning att ändra den principiella ställning i frågan, som av dem intagits i utlåtandet över jordbruksutredningens betänkande. Fullmäktige påpeka, att de nuvarande bestämmelserna för jordbrukskasserörelsen i ett avseende innebära en utvidgning av rörelsens inlåningsmöjligheter före tillkomsten av 1930 års förordningar, nämligen så tillvida, att centralkassa av anslutna jordbrukskassors medlemmar äger mottaga medel å checkräkning. Fullmäktige avstyrka följaktligen bifall till hemställan, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att bereda centralkassorna möjlighet att mottaga insättningar på checkräkning från kommuner och andra dylika samfundligheter.

Beträffande förslaget att centralkassorna måtte erhålla rätt att såsom insättning mottaga förmyndarmedel anföra fullmäktige bland annat följande: Enligt fullmäktiges mening torde det kunna ifrågasättas, huruvida ej gällande bestämmelser angående anbringandet av omyndigs medel erhållit en alltför vid omfattning. Vissa de senare åren inträffade händelser inom sparbanksväsendet syntes giva stöd åt uppfattningen, att det hade varit önskvärt, att placeringsmöjligheterna för dylika medel begränsats något mera än som skett. Med nu gällande förmynderskapslagstiftning och då centralkassornas rätt till inlåning från allmänheten bibehållits, kunde det synas befogat, att centralkassorna i fråga om inlåning av omyndigs medel likställdes med sparbankerna. Enligt fullmäktiges förmenande torde dock med ifrågavarande utvidgning av inlåningsrätten böra tillsvidare anstå. Fullmäktige förutsatte nämligen, att det ännu ej varit möjligt för Svenska jordbrukskreditkassan att förskaffa sig en noggrann kännedom om centralkassornas ställning och att i detalj organisera en fortlöpande kontroll av deras verksamhet. Först när så skett, syntes tidpunkten vara inne att taga den begärda utvidgningen av inlåningsmöjligheterna under övervägande.

Sparbanksinspektionen anför i huvudsak följande.

Beträffande inlåningen å checkräkning innebure de nuvarande bestämmelserna för jordbrukskasserörelsen den utvidgning av rörelsens inlåningsrätt, att centralkassorna ägde att å checkräkning mottaga insättningar från anslutna jordbrukskassors medlemmar. Oavsett de nya bestämmelserna i kommunallagarna hade nämnda utvidgning ej kommit att omfatta kommuner, enär kommun ej numera kunde antagas till medlem i jordbrukskassa. Något avbrytande av förbindelserna med kommunerna syntes dock ej kunna hava inträffat, därigenom att dessa ej kommit i åtnjutande av en utvidgning av centralkassornas inlåningsrätt. Att ytterligare utvidga jordbrukskasserörelsens rätt till inlåning därhän, att den skulle komma att omfatta jämväl inlåning å checkräkning från kommuner, syntes sparbanksinspektionen ej hava blivit tillfredsställande motiverat. Det torde nämligen enligt inspektionens mening få anses rimligt, att jordbrukskasserörelsen först organiserades och utbyggdes inom ramen av de nya bestämmelserna, vilket under den tid, som förflutit, sedan dessa trädde i kraft, knappast torde hava medhunnits, innan man övervägde att ytterligare utöka möjligheterna till inlåning av medel från allmänheten. Därtill komme, att berörda förslag avsåge check-

räkning, en inlåningsform, som före den 1 oktober 1930 ej varit centralkassa medgiven.

Vad beträffade rätten att mottaga insättningar av omyndigs medel, syntes det vara av särskild vikt, att innan en dylik rätt medgäves, Svenska jordbrukskreditkassan hunnit förskaffa sig en noggrann kännedom om centralkassornas förhållanden och organisera en fortlöpande kontroll av deras verksamhet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts, finge sparbanksinspektionen avstyrka bifall till förslaget om ändrade bestämmelser i fråga om jordbrukskasserörelsens inlåningsrätt.

Statskontoret ansluter sig beträffande förslaget om rätt till inlåning från kommuner och andra dylika samfälligheter till den uppfattning, som kommit till uttryck i bank- och fondinspektionens yttrande över jordbruksutredningens betänkande, och anser för den skull någon ändring i hithörande bestämmelser icke böra företagas. — Beträffande rätten att mottaga förmyndarmedel till insättning framhåller statskontoret, att, då någon förvaltning av sådana medel hos centralkassa icke skulle förekomma, det syntes som om interimsstyrelsens förslag i denna del icke skulle bli av större praktisk betydelse. Statskontoret ifrågasätter därför, huruvida tillräckliga skäl kunna anses föreligga att vidtaga de härutinnan föreslagna författningsändringarna.

Länsstyrelsen i Kristianstads län anför:

Jordbrukets kreditkassor åtnjöte vissa förmåner från statens och det allmännas sida. På grund härav och med hänsyn till dessa krediträttingars särskilda organisation torde deras verksamhet böra begränsas till sådana områden, som fölle inom ramen för deras egentliga uppgifter. En utvidgning av deras rättigheter, vilken, om den förevarande ansökningen bifölles, sannolikt komme att efterföljas av nya framställningar i liknande syfte, skulle enligt länsstyrelsens mening innebära en av det allmänna gynnad, olämplig konkurrens med affärsbanker och sparbanker. Länsstyrelsen kunde följaktligen icke tillstyrka bifall till framställningen i denna del.

Av samma anledning ansåge länsstyrelsen någon ändring för möjliggörande av insättande i centralkassorna av förmyndarmedel icke böra vidtagas.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län anför:

Ehuru genom den nya lagstiftning, som under år 1930 kommit till stånd beträffande jordbrukets kreditkassor, vunnits bättre garantier än tillförne för ifrågavarande kassors ekonomiska konsolidering, hyste dock länsstyrelsen starka betänkligheter i fråga om lämpligheten att utöka kassornas rätt till inlåning från allmänheten. Kontrollväsendet inom kasseorganisationen torde enligt länsstyrelsens mening ännu icke hava nått en närmelsevis tillfredsställande utveckling. Särskilt då fråga vore om inlåning av kommuners och omyndigas medel, för vilkas förvaltning vissa restriktioner gällde och där alltså största möjliga garantier för tryggheten av ägarnes rätt och bästa borde sökas, måste skillnaden i kontrollhänseende mellan centralkassa och bank bli påfallande. Länsstyrelsen avstyrkte därför bifall till framställningen i nu berörda delar.

Länsstyrelserna i Malmöhus och Jämtlands län framhålla synpunkter av liknande slag som de, vilka av övriga avstyrkande myndigheter i sådan riktning åberopats.

Departements-
chefen.

Såsom framhållits i utlåtanden från olika myndigheter voro de spörsmål, vilka nu framförts av interimsstyrelsen, under år 1930 föremål för riksdagens prövning. Vid överbäggande av synpunkterna för och emot bifall till förslag av i huvudsak samma innehåll, som det av interimsstyrelsen framlagda, fann riksdagen sig bära stanna vid de bestämmelser i ämnet, vilka innehållas i gällande författningar. Att under dessa omständigheter starka skäl måste krävas för vidtagande av de utav interimsstyrelsen föreslagna åtgärderna synes utan vidare klart. Sådana skäl torde icke hava förebragts. De farhågor, interimsstyrelsen yttrat beträffande avbrytandet av förutvarande förbindelser mellan kommunernas ledande män och kreditkasserörelsens organ, synas överdrivna. Bland annat kan anmärkas, att ledningen inom kommunalförvaltningen på landet synnerligen ofta ligger i händerna på jordbrukare. Dessas intresse för kasserörelsen torde icke minskas därigenom, att kommunerna hållas utanför densamma. Likaledes synes mig troligt, att interimsstyrelsen överskattat betydelsen för rörelsens anseende av möjligheten till inlåning av förmyndarmedel. I varje fall är det emellertid av vikt att, innan sådan möjlighet beredes, kontrollväsendet och organisationen inom kassorna över huvud vunnit större stadga än den hittills uppnådda. Samma skäl, som år 1930 talade mot inlåning såväl av medel å checkräkning från kommuner och andra liknande samfälligheter som av förmyndarmedel, torde därför fortfarande äga giltighet.

II. Förslaget om viss ändring i bestämmelserna rörande jordbrukskassas insats i centralkassa.

Enligt 1915 års kungörelse angående centralkassor skulle jordbrukskassas insats i centralkassa lyda å minst 10 kronor. Vid inträdet skulle tecknas insatser för minst 500 kronor.

I sitt betänkande angående jordbrukets kreditförhållanden förordade *jordbruksutredningen*, att jordbrukskassornas insats i centralkassa ordnades så, att den sattes i viss proportion till den insats, som de enskilda kassamedlemmarna hade att betala till jordbrukskassan. Av sistnämnda insats, vilken föreslogs till 5 kronor per andel, borde, enligt jordbruksutredningen, $\frac{1}{10}$ användas som jordbrukskassans insats i centralkassan, och för åstadkommande av reda och enkelhet borde med avseende å insatsernas inbetalning till centralkassan stadgas, att en insats å 10 kronor skulle erläggas för varje fullt tal av 20 i jordbrukskassan tecknade andelar. Något högre minimibelopp för insatsen, motsvarande det i 1915 års kungörelse stadgade, ansåg jordbruksutredningen icke erforderlig.

Det till riksdagen framlagda författningsförslaget avfattades i enlighet med vad jordbruksutredningen sålunda hemställt. Någon anmärkning

i utskottet mot förslaget i denna del förekom icke, och riksdagen antog förslaget härutinnan i oförändrat skick. Bestämmelserna återfinnas i § 21 i förordningen om jordbrukets kreditkassor.

Interimsstyrelsen har anfört, att det från centralkassehåll enstämmigt framhållits, att ifrågavarande stadgande i tillämpningen vore ägnat att bereda onödiga svårigheter för jordbrukskassorna och centralkassorna, och att det skulle vara mera ändamålsenligt att bestämma jordbrukskassas insats i centralkassa till 50 öre för varje i jordbrukskassan tecknad andel. Även *interimsstyrelsen* har ansett sistnämnda beräkningsgrund mera ägnad att åstadkomma enkelhet och reda vid insatsbeloppens bestämmande än den nu gällande. *Interimsstyrelsen* har därför föreslagit, att § 21 i förordningen om jordbrukets kreditkassor måtte ändras i enlighet med de sålunda anförda synpunkterna.

Någon erinran mot detta förslag har icke framkommit i de infordrade utlåtandena.

Då de föreslagna åtgärderna, som icke torde innebära någon ändring i sak av gällande bestämmelser i ämnet, med hänsyn till vad *interimsstyrelsen* anfört synas medföra vissa praktiska fördelar, biträder jag *interimsstyrelsens* förslag i denna del. I enlighet härmed uppgjort förslag till ändrad lydelse av § 21 i förordningen om jordbrukets kreditkassor torde få såsom bilaga fogas till detta protokoll.

*Departementss-
chefen.*

III. Förslaget om beredande av möjlighet för ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet att vinna inträde i centralkassa.

Såsom förut nämnts kunde enligt 1915 års författningar till medlem i jordbrukskassa även antagas här i landet registrerad ekonomisk förening. I centralkassa för jordbrukskredit kunde däremot enligt nämnda författningar icke ingå andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor. Ekonomisk förenings medlemskap i jordbrukskassa var emellertid närmast att betrakta såsom av allenast understödjande art. Möjligheten för föreningen att erhålla lån var nämligen, med hänsyn till den snäva begränsning av de ändamål, för vilka lån enligt 1915 års kungörelse om jordbrukskassor kunde lämnas, så gott som utesluten, därest icke föreningen själv drev jordbruk.

I anledning härav gjordes under år 1917 framställningar till Kungl. Maj:t dels om utvidgning av jordbrukarnas andelsföreningars lånerätt i jordbrukskassa, dels ock om sådan ändring i de gällande bestämmelserna, att såsom medlemmar i centralkassa tillätes ingå, förutom jordbrukskassor, även andra ekonomiska föreningar med uppgift att för sina medlemmars räkning anskaffa förnödenheter för lantbrukets drift såsom småbrukare-, mejeri-, elektriska distributions- och andra därmed likställda

föreningar. Likartade önskemål framfördes i motioner till 1918 års riksdag.

1918 års
riksdag m. m.

På grund av, bland annat, vad salunda förekommit lät chefen för jordbruksdepartementet upprätta förslag till bestämmelser angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor. Förslaget blev år 1918 av Kungl. Maj:t underställt riksdagen (prop. nr 415/1918), som godkände detsamma. Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t framhöll *departementschefen* de fördelar i avseende å kasserörelsens utveckling, som skulle vinnas genom att centralkassornas verksamhet utvidgades till att avse kreditgivning åt ej blott jordbrukskassor utan även övriga kooperativa sammanslutningar inom jordbruket. Å andra sidan förefunnes emellertid, enligt departementschefens åsikt, ett hinder mot en dylik utveckling däri, att största delen av ifrågavarande sammanslutningar här i landet vore ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet. Departementschefen ansåg det stöta på oöverbärliga svårigheter att inpassa dylika föreningar i ett system, som alltifrån grunden vore uppbyggt på den personliga ansvarigheten, och anförde, att nämnda föreningar visserligen i stor utsträckning sökt ersätta den personliga ansvarigheten med särskilda ansvarsförbindelser av medlemmarna, men att dessa ansvarsförbindelser, vilka i motsats till den personliga ansvarigheten kunde preskriberas även under tiden för respektive föreningars bestånd, givetvis icke kunde lämna samma fasta grund för organisationen som den sistnämnda. Emellertid borde, enligt departementschefens mening, vad som utan att uppriva det en gång antagna systemet kunde göras för att bereda möjlighet för centralkassorna att utsträcka sin verksamhet till att omfatta kreditgivning även åt andra jordbruksföreningar än jordbrukskassor också göras. Departementschefen föreslog därför, att genom särskilda bestämmelser möjlighet måtte öppnas för centralkassor att till medlemmar intaga även andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor under villkor, att de voro organiserade såsom ekonomiska föreningar med begränsad personlig ansvarighet. I samband härmed anförde departementschefen, att visserligen genom nämnda villkor den största delen av de redan bildade jordbrukarföreningarna hindrades att omedelbart begagna sig av möjlighet till anslutning av kasseverksamheten, men att dels alltjämt nya föreningar bildades, dels ock det icke syntes möta oöverstigliga hinder för förening, som önskade bliva medlem av centralkassa, att ombilda sig till en förening med begränsad personlig ansvarighet.

I anslutning till ifrågavarande förslag utfärdade Kungl. Maj:t den 11 juli 1918 kungörelse angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor (nr 597), vilken kungörelse, med däri år 1925 vidtagna ändringar,

var gällande till den 1 oktober 1930, då nuvarande förordningen i ämnet trädde i kraft.

De förut anförda önskemålen rörande utvidgning av andelsföreningars lånerätt i jordbrukskassa tillgodosågos år 1925 genom sådan ändring i förutvarande hithörande bestämmelser, att de i kungörelsen angående jordbrukskassorna upptagna ändamål, för vilka lån dittills allenast kunde erhållas, endast omnämndes såsom exemplifiering.

Förordningen den 3 juli 1930 (nr 318) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, för vars innehåll förut redogjorts, är avfattad i huvudsaklig överensstämmelse med av jordbruksutredningen i dess betänkande framlagt förslag. De ändringar, som därigenom vidtagits i tidigare gällande hithörande bestämmelser, hava i huvudsak allenast gått ut på att för andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor delaktighet i centralkassa åstadkomma regler, i stort sett motsvarande dem, vilka gälla för jordbrukskassans anslutning till centralkassa.

1930 års
bestämmelser.

Samtidigt har, såsom redan nämnts i annat sammanhang, genom förordningen om jordbrukets kreditkassor skett den ändringen i fråga om andelsföreningars anslutning till kreditkasserörelsen, att föreningarnas rätt till delaktighet i jordbrukskassa borttagits. Ekonomisk förening utan personlig ansvarighet är sålunda numera helt utestängd från möjligheten till medlemskap av sagda rörelse. Enligt övergångsstadgande i sistnämnda förordning äger emellertid förening, som var medlem i jordbrukskassa, när förordningen trädde i kraft, tillsvidare kvarstå, dock högst under tre år från ikraftträdandet.

I sitt betänkande den 22 januari 1930 anförde jordbruksutredningen be-
träffande hithörande spörsmål bland annat följande.

Jordbruks-
utredningen
år 1930.

Därest en ordnad avsättning av jordbrukets produkter skulle kunna komma till stånd i förening med en för producenten mera tillfredsställande avkastning, måste nödigt kapital ställas till förfogande som rörelsemedel åt jordbrukets andelsföreningar.

Det kreditbehov, som föreläge särskilt för jordbrukets inköps- och försäljningsföreningar, vore för närvarande högst avsevärt, beroende dels på att den enskilde lantmannen å ena sidan själv begärde kredit vid sina inköp genom andelsföreningarna och å andra sidan måste kräva konstant likvid vid avyttring av sina produkter genom för detta ändamål bildade försäljningsföreningar, dels på den omständigheten att andelsföreningarna själva arbetade med otillräckliga egna medel. I sistnämnda hänseende rädde inom jordbrukets andelsrörelse verkliga missförhållanden, i det att medlemmarnas kontanta insatser i föreningarna oftast stannade vid en ren obetydlighet, medan den övervägande delen av de tecknade insatserna gäldades medelst s. k. ansvarsförbindelser. Dessa förbindelser, som ofta löpte utan ränta, måste av föreningarna belånas för anskaffande av erforderligt rörelsekapital.

Det vore givet, att andelsföreningarnas behov av kredit skulle komma att minskas i samma mån som de enskilda jordbrukarna kunde genom en välordnad och med tillräckligt rörelsekapital försedd kreditorganisation erhålla nödigt driftkapital. Vad man på detta sätt skulle vinna, vore en större koncentrerings av kreditgivningen till *ett* företag — jordbrukskassan — som vore i stånd att få en överblick över den enskildes kreditvärdighet och ägde möjlighet att närmare följa hans verksamhet. Men även om så kunde ske genom reformer inom jordbrukskasserörelsen, vilka hade till följd att lantmännen i större omfattning anslöte sig till kasseorganisationen och därifrån finge sitt behov av driftkredit tillgodosett, finge man självfallet icke förvänta, att andelsföreningarnas kreditbehov därmed skulle helt bortfalla. Kvar skulle alltid komma att stå behovet av affärskredit i sådan omfattning, som vore förbundet med varje slag av affärsverksamhet, d. v. s. en sund växelkredit för likvidering av gjorda köp och försäljningar. Dessutom skulle man alltjämt hava att räkna med behovet av mera fasta lån för sådana andelsföreningar, vilkas rörelse omfattade produktions- eller förädlingsverksamhet, t. ex. mejeriföreningar och slakteriföreningar eller föreningar för tillverkning av olika förnödenheter för jordbrukets drift. Behovet av nu avsedda kredit måste fyllas, om den svenska andelsrörelsen på jordbruksområdet skulle kunna utvecklas till vad som vore önskvärt och möjligt: en effektivt arbetande kommersiell organisation i jordbrukets tjänst.

Vid behandlingen av frågan om reformer inom jordbrukskasserörelsen hade det därför varit helt naturligt, att jordbruksutredningen ägnat synnerlig uppmärksamhet åt, huruvida och på vad sätt andelsrörelsens kreditbehov jämväl skulle kunna i detta sammanhang tillgodoses. Därvid låge nära till hands att tänka sig ett sammanförande i organisatoriskt hänseende av kreditgivningen till andelsföreningarna med den utlåningsverksamhet, som genom särskilda organ ägde rum till enskilda jordbrukare. Det förelåge i själva verket så mycket större skäl härför som jordbrukarnas andelsföreningar av skilda slag väsentligen skulle bestå av samma personer, som erhöle kredit från jordbrukskasseorganisationen. Om kreditgivningen bleve förenad på en hand, skulle därvid bättre kontroll kunna hållas över de enskildas kreditvärdighet med hänsyn till den ansvarighet, de åtagit sig för respektive andelsföreningars förbindelser, liksom bättre förutsättningar skulle uppkomma att bedöma andelsföreningarnas soliditet, då en på personkänedom grundad kunskap om de enskilda föreningsmedlemmarnas ansvarighetskapacitet förefunnes.

Redan vid sina första överläggningar rörande nu förevarande spörsmål hade jordbruksutredningen emellertid kommit till den uppfattningen, att man vid en sådan kombination av kreditgivningen åt enskilda jordbrukare genom kooperativa kreditorgan med en kreditgivning åt jordbrukets andelsföreningar måste framgå med stor försiktighet på grund av den större risk, som otvivelaktigt vore förenad med krediten åt andelsföreningarna. Det stode sålunda klart, att, om kreditgivningen åt dessa föreningar skulle i större omfattning omhändertagas av jordbrukskasseorganisationen, detta måste föranleda särskilda bestämmelser, som kunde bereda skydd mot att den enskilde kassemedlemmen med sin personliga ansvarighet skulle få svara jämväl för på andelsföreningarna uppkomna affärsförluster. Likaså borde den fondering, som ägt rum inom jordbrukskassorna och centralkassorna på grundval av kreditrörelsen för de enskilda kassemedlemmarnas del, rimligen hållas fri från att

tagas i anspråk för förluster, som uppstått på de kooperativa affärssammanslutningarna. Det kunde också befaras, att en kombinerad kreditrörelse av nu avsett slag skulle medföra svårigheter för kapitalanskaffning till kreditorganisationen på sådana villkor, som vore för den enskilde jordbrukaren till fördel. Som ett resultat av sina överläggningar hade jordbruksutredningen kommit till den uppfattningen, att, därest kreditgivningen åt andelsföreningarna skulle i organisatoriskt hänseende kombineras med utlåningen till enskilda jordbrukare, detta kunde ske allenast under den förutsättningen, att de båda grenarna av kreditrörelsen hölles helt skilda från varandra såväl i vad avsåge kapitalanskaffningen som ifråga om fonderingen till mötande av uppkommande förluster.

Påtagligt vore, att man genom dispositioner av nyss antytt slag skulle i väsentlig mån frånga den kooperativa grundidén. Men även om man kunde bortse härifrån och om nöjaktiga garantier till skydd för de enskilda medlemmarna i jordbrukskassorna kunde i angivna hänseenden uppställas, måste dock enligt jordbruksutredningens mening framstå som en given förutsättning för att det allmänna skulle vidtaga särskilda åtgärder för ordnande på angivet sätt av andelsföreningarnas kreditförhållanden, att dessa föreningar till sin organisation och soliditet vore av tillfredsställande beskaffenhet.

Jordbruksutredningen förmålde vidare, att, för vinnande av erforderlig kännedom i berörda hänseenden, jordbruksutredningen påbörjat utredning beträffande andelsverksamhetens organisation. Jordbruksutredningen gjorde gällande, att frågan om andelsrörelsens kreditförhållanden lämpligast borde upptagas till behandling i samband med nämnda utredning, vilken icke ännu vore avslutad. Emellertid framhöll jordbruksutredningen, att det knappast torde vara lämpligt att i avvaktan härå vidtaga sådan förändring i gällande bestämmelser om ekonomiska föreningars möjlighet till anslutning till jordbrukskasseorganisationen, att denna möjlighet helt försvunne. Det syntes dock jordbruksutredningen under alla förhållanden olämpligt, att jordbrukets andelsföreningar finge ingå som medlemmar i jordbrukskassa. Jordbruksutredningen framhöll i detta hänseende, att den kredit, varav andelsföreningarna vore i behov, i betydande utsträckning ägde karaktären av ren affärskredit, och att det då syntes mera lämpligt att koncentrera denna kreditgivning till centralkassorna, vilka torde vara bättre rustade att bedöma föreningarnas kreditvärdighet och handhava den löpande kreditgivningen. Som ytterligare skäl mot att kreditgivningen åt andelsföreningar ombesörjdes av lokala kassor åberopade jordbruksutredningen den omständigheten, att samma personer ofta torde komma att deltaga i ledningen av såväl jordbrukskassan som av på orten bildade andelsföreningar. Jordbruksutredningen föreslog därför, att ekonomiska föreningar icke tillätes ingå som medlemmar i jordbrukskassa. Däremot borde den rätt, som genom 1918 års reform lämnats centralkassorna att som medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, upprätthållas. Härom anförde jordbruksutredningen bland annat följande.

Den möjlighet till utvidgning av jordbrukskasserörelsens verksamhet, som avsågs med ifrågavarande reform, hade i verkligheten endast i ringa utsträckning kommit att tagas i anspråk. Hittills hade icke mera än nio dylika föreningar vunnit anslutning till centralkassorna. Den förnämsta orsaken härtill torde vara att söka i den omständigheten, att vårt lands lantmannaföreningar till övervägande delen vore uppbyggda på principen utan personlig ansvarighet. En ändring därutinnan torde icke vara lätt att åstadkomma. Beträffande denna personliga ansvarighet finge visserligen medgivas, att den kunde äga sitt värde som en grund för föreningens kreditvärdighet. Men vad som vore av vida större betydelse för andelsrörelsens utveckling vore otvivelaktigt, att föreningarna förskaffade sig ett större kontant underlag för sin verksamhet genom insatsernas ökning och kontanta inbetalning samt framför allt genom en kraftig fondering. Det vore på de förhållanden, som i detta hänseende kännetecknade en förening, och på verksamhetens skötsel i allmänhet, som det borde bli beroende, huruvida föreningen borde vinna anslutning till kasserörelsen och få sitt kreditbehov fyllt genom centralkassornas försorg. Då frågan om jordbrukets andelsrörelse emellertid skulle av jordbruksutredningen upptagas till behandling i annat sammanhang, i anslutning vartill spörsmålet om andelsrörelsens kreditförhållanden skulle närmare övervägas, hade jordbruksutredningen icke funnit sig böra för det dåvarande påkalla någon ändring i de gällande bestämmelserna, i vad de uppställde personlig ansvarighet hos föreningsmedlemmarna såsom villkor för anslutning till centralkassor.

1930 års
riksdag.

I samband med Kungl. Maj:ts proposition i ärendet år 1930 var, såsom i annat sammanhang erinrats, frågan om bibehållande av möjligheten för ekonomisk förening att bli medlem i jordbrukskassa föremål för riksdagens prövning även på grund av särskild motion. Motionen vann, såsom jämväl förut anmärkts, i denna punkt icke riksdagens bifall.

Vid behandlingen av det förslag till nu gällande förordning angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, som Kungl. Maj:t i nämnda proposition förelade riksdagen till antagande, underströk *särskilda utskottet* vad jordbruksutredningen anfört rörande betydelsen för andelsrörelsens utveckling av att föreningarna skaffade sig större kontant underlag för sin verksamhet genom insatsernas ökning och kontanta inbetalning samt genom en kraftig fondering. Utskottet anförde, att det vore på de förhållanden, som i sådant hänseende kännetecknade en förening, och på verksamhetens skötsel i allmänhet, som det borde bli beroende, huruvida föreningen borde vinna anslutning till kasserörelsen och få sitt kreditbehov tillgodosett genom centralkassornas försorg. Utskottet ansåg, att det vore av betydligt större vikt att en omsorgsfull prövning av en förenings ekonomiska förhållanden i nu angivna hänseenden företoges, då fråga vore om inträde i centralkassa, än att föreningens medlemmar ägde personlig ansvarighet för dess förbindelser. Under betonande av nu anförda synpunkter tillstyrkte utskottet det av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslaget att tillvidare gälla såsom ett provisorium.

Förslaget antogs i oförändrat skick av riksdagen.

I sin förenämnda skrivelse den 30 januari 1931 hemställer *jordbruksutredningen*, att förordningen angående rätt för centralkassa att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor måtte ändras i så måtto, att möjlighet att bli medlem i centralkassa beredes jämväl föreningar utan personlig ansvarighet, ävensom att i samband därmed vissa ändringar i förordningen måtte vidtagas i fråga om delaktighetsgrund, ansvarsbelopp med mera. Jordbruksutredningen föreslår,

att till medlem i centralkassa må kunna intagas ekonomisk förening, som har till ändamål befordrandet av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binärings utveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binärningar vunna produkter, oavsett huruvida föreningens medlemmar äro personligen ansvariga för dess förbindelser eller icke;

att ekonomisk förening, som medgives inträde i centralkassa, skall ingå med minst en andel å 5 kronor samt äga rätt att förvärva högst det antal andelar, att mot varje andel svarar ett belopp av 50 kronor av föreningens efter vissa grunder beräknade egna kapital (eget behållet insatskapital och fonder av den art, att de icke kunna disponeras utan föreningsstämmans för varje gång inhämtade medgivande);

att föreningen härvid som eget insatskapital må räkna även tecknat insatskapital, vilket ej influtit till föreningen men för vars inbetalande sådan plan fastställts, att inbetalning verkligen kommer att ske;

att förening icke må medgivas rätt att teckna andelar i centralkassa för den del av det egna kapitalet, som må hava betalats eller skall betalas för andelar, som föreningen tecknat i annan andelsförening än centralkassa;

att kredit av centralkassa må kunna medgivas förening till högst 200 kronor för varje av föreningen i kassan tecknad andel;

att föreningens ansvarighet för centralkassas förbindelser bestämmes till 50 kronor för varje av föreningen i kassan tecknad andel;

att centralkassans sammanlagda utlåning till anslutna ekonomiska föreningar icke må överstiga en femtedel av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till kassan anslutna jordbrukskassorna, dock med befogenhet för Kungl. Maj:t att i särskilda fall medgiva undantag från nu angivna begränsning;

att av ekonomiska föreningars i centralkassa tecknade insatskapital 30 procent skola tillföras kassans säkerhetsfond;

att å återstående 70 procent av berörda insatskapital utdelning må kunna lämnas under förutsättningar och enligt grunder, motsvarande de för utdelning till delägare i jordbrukskassa stadgade; samt

att övriga nuvarande bestämmelser beträffande anslutningen av ekonomiska föreningar m. b. p. a. till centralkassor utsträckas att gälla även ekonomiska föreningar u. p. a.

Allmänna
synpunkter.

Jordbruksutredningen framhåller i sin skrivelse, att det förslag till ordnande av jordbrukets kreditorganisation, som av utredningen framlades i 1930 års betänkande, endast innebar ett provisorium, såvitt gällde jordbrukets andelsrörelse, och anför vidare, att det av tillgängligt utredningsmaterial synes framgå, att jordbrukskooperationen företrädesvis är organiserad i föreningar utan personlig ansvarighet, samt att enligt jordbruksutredningens förmenande utvecklingen tenderar mot ökad tillämpning av denna föreningsform. Under sådana förhållanden anser jordbruksutredningen det tydligt, att gällande bestämmelser, enligt vilka allenast föreningar med begränsad personlig ansvarighet kunna vinna inträde i centralkassa för jordbrukskredit, äro ägnade att avstänga den övervägande delen av jordbrukets andelsrörelse från en välbehörlig förbättring av kreditmöjligheterna. Efter omnämnande av vissa önskemål, som från för jordbrukskasserörelsen intresserade framkommit beträffande snara ändringar i de gällande bestämmelserna, fortsätter jordbruksutredningen sålunda:

Jordbruksutredningen hade även för sin del ansett tiden nu vara inne för en prövning av frågan om ett mera definitivt ordnande av jordbrukskooperationens anslutning till jordbrukets kreditorganisation. Vissa för frågans utredning vägledande uppgifter rörande andelsföreningarnas ekonomiska förhållanden kunde sålunda nu hämtas ur föreliggande preliminära resultat av den undersökning rörande jordbrukskooperationen, som Kungl. Maj:t efter framställning från jordbruksutredningen och 1928 års bolagsskatteberedning uppdragit åt statistiska centralbyrån att verkställa. Vidare torde det organisationsarbete, som på senaste tiden bedrivits å det jordbrukskooperativa området och varvid även jordbruksutredningen i vissa avseenden medverkat, få anses hava klarlagt grundlinjerna för andelsrörelsens förutsättningar och utvecklingsmöjligheter i den grad, att frågan om rörelsens anknytning till jordbrukskasseorganisationen kunde till sin innebörd bättre än tidigare överskådas. Givetvis vore jordbruksutredningen även livligt medveten om betydelsen för landets jordbruk av att förevarande fråga skyndsammast möjligt bragtes till en mera slutgiltig lösning.

För att närmare utreda frågan hade jordbruksutredningen dels skriftligen hänvänt sig till Svenska jordbrukskreditkassan och centralkassorna för jordbrukskredit med anhållan om yttrande bland annat beträffande förutsättningarna och sättet för en anslutning av andelsföreningar u. p. a. till jordbrukskasserörelsen, dels haft muntliga överläggningar i frågan med representanter för nämnda rörelse. I anledning av berörda hänvändelse hade yttranden avgivits av samtliga centralkassor. I yttrandena uttalades som ett enstämmigt önskemål, att å jordbruksområdet verksamma ekonomiska föreningar u. p. a. bereddes möjlighet att ansluta sig till jordbrukskasserörelsen, varvid den uppfattningen syntes vara övervägande, att anslutningen borde ske direkt till centralkassa. Det framhölls, att så länge lagstiftningen icke medgäve jordbruksekonomisk förening av vilken organisationsform som helst sådan anslutning, kunde ett enhetligt ekonomiskt samarbete föreningarna emellan icke åväga-

bringas, och deras ekonomiska intressen förbleve splittrade, vilket försvagade sammanhållningen bland jordbrukarna. Jordbrukskasserörelsen betecknades såsom synnerligen väl lämpad att tillgodose det kreditbehov och omhänderhåva den penningcirkulation, varom här vore fråga, då rörelsens ledande män genom sina goda förbindelser med jordbrukare å skilda orter borde hava relativt lätt att bedöma olika lantmannaföretags kreditvärdighet och att taga erforderlig hänsyn till de olika faktorer, som härvid borde beaktas. Att föreningar u. p. a. vore avstängda från jordbrukskasserörelsen, ansågs desto mera anmärkningsvärt, som flertalet av jordbrukarnas föreningar tillhörde denna grupp, varvid särskilt hänvisades till det stora antalet av solida mejeriföreningar och elektriska distributionsföreningar, som ägde ifrågavarande organisationsform och vilkas betydande penningomsättning nu icke kunde ledas genom jordbrukskasseorganisationen. Flera sådana föreningar, som tidigare anslutit sig till nämnda organisation och där placerat sina medel, ansågs, så snart nuvarande övergångsbestämmelser upphörde att gälla och föreningarna därmed utestängdes, komma att även bortflytta sina hos jordbrukskassorna inestående medel.

Jordbruksutredningen erinrar i det följande om sina i betänkandet framlagda synpunkter med avseende på ekonomiska föreningars anslutning till jordbrukskasserörelsen och betonar vad därvid framhållits om, att icke den personliga ansvarigheten hos föreningsmedlemmarna utan föreningens kontanta underlag och verksamhetens allmänna skötsel borde vara utslagsgivande vid avgörandet, huruvida föreningen skulle anses tillräckligt solid för att få sitt kreditbehov fyllt genom jordbrukets kreditkassor. Härefter anför jordbruksutredningen:

Jordbruksutredningen ville nu förorda, att ekonomiska föreningar u. p. a., verksamma inom jordbruket och därmed sammanhörande näringar, vilka i förut berörda avseenden befunnes så uppbyggda, att de på ett effektivt sätt fyllde sina uppgifter och i övrigt motsvarade fordringarna på en sund och väl skött andelsrörelse, bereddes möjlighet att vinna inträde i jordbrukets kreditorganisation. Härvid förutsattes givetvis, att ansökan om sådant inträde icke beviljades utan föregående noggrann undersökning av föreningens ekonomiska förhållanden eller utan att därvid framgått, att föreningen vore grundad på solida ekonomiska principer och kunde anses äga tillräckliga förutsättningar att bedriva sin verksamhet på ett ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt.

I likhet med vad som för närvarande gällde om föreningar m. b. p. a. syntes u. p. a.-föreningars anslutning böra ske direkt till centralkassa för jordbrukskredit. Anslutningen direkt till centralkassa syntes nämligen erbjuda vissa fördelar bland annat i organisatoriskt avseende, enär centralkassa torde kunna förutsättas vara dels mera kvalificerad för prövning av kreditvärdighet m. m. än jordbrukskassa, dels i allmänhet mindre bunden av särskilda personliga eller andra lokala hänsyn.

Med avseende på de närmare villkoren och formen för ekonomiska föreningars medlemskap i centralkassorna vore jordbruksutredningen av den principiella uppfattningen, att föreningar m. b. p. a. och u. p. a. borde vara likställda. Visserligen kunde anses gälla, att medlemmarnas per-

sonliga ansvarighet kunde innebära en viss — om än olikvärdig — säkerhet för förenings kreditvärdighet, men, då det torde medföra praktiska olägenheter att för de båda föreningskategorierna tillämpa skiljaktiga grunder vid avgörandet av frågor om anslutning, syntes ifrågasättande avgörande genomgående böra bli beroende av andra i det föregående berörda ekonomiska förhållanden, såsom insatskapitalets och fondernas storlek samt verksamhetens allmänna skötsel och räntabilitet m. m. Till den personliga ansvarigheten borde däremot givetvis hänsyn tagas vid kreditgivning till föreningarna.

Till belysande av de frågor, vilka beröras i jordbruksutredningens förslag, har *statistiska centralbyrån* efter remiss lämnat vissa i tabellform sammanförda uppgifter rörande jordbrukets andelsrörelses ekonomiska och andra förhållanden. Uppgifterna härröra från den undersökning angående jordbrukskooperationen, som Kungl. Maj:t efter framställning från jordbruksutredningen och 1928 års bolagsskatteberedning uppdragit åt centralbyrån att verkställa. Centralbyrån framhåller i den skrivelse, med vilken tabellerna överlämnats, att utredningen icke omfattar mejeri-, avels- och jordbruksskafföreningar, samt att utredningens resultat ännu endast är preliminärt. Vidare påpekar centralbyrån, att åtskilliga brister föreligga dels i det avseendet, att centralbyrån icke på långt när kunnat erhålla uppgifter från alla föreningar, dels i så måtto, att de inkomna uppgifterna i många fall äro ofullständiga eller på annat sätt otillfredsställande.

Enligt föreliggande uppgifter äro inom jordbruket av centralbyrån kända 5,546 ekonomiska föreningar, därav 1,363 inköpsföreningar, 1,348 maskinföreningar och 1,896 elektriska distributionsföreningar.

Till belysande av huru ett antal föreningar med olika verksamhetsart, vilka lämnat uppgifter till centralbyrån, år 1929 fördelade sig efter organisationsformen u. p. a. och m. b. p. a., har centralbyrån uppgjort följande tabell. (Däri intagna uppgifter angående mejeriföreningar, vilka som nämnts stå utanför centralbyråns utredning rörande jordbrukskooperationen, äro av byrån hämtade ur andra källor.)

Av 486 undersökta föreningar, därav 229 föreningar u. p. a. och 257 föreningar m. b. p. a., utgöra enligt statistiska centralbyråns tabeller föreningarnas u. p. a. insatskapital och reservfonder sammanlagt 3,932,240 kronor. Motsvarande siffra för föreningarna m. b. p. a. är 980,320 kronor. I denna undersökning ingå icke elektriska distributionsföreningar.

Föreningarnas fördelning efter ansvarighet.

F ö r e n i n g s g r u p p	Antal för- eningar, som lämnat upp- gift angående ansvarighet	d a r a v	
		u. p. a.	m. b. p. a.
<i>Inköpsföreningar</i>			
Riksförbundet jämte tillhörande centralföreningar	18	4	14
Fristående centralföreningar.....	6	4	2
Lokalföreningar anslutna till riksförbundets cen- tralföreningar.....	366	38	328
Lokalföreningar anslutna till fristående central- föreningar.....	24	10	14
Fristående lokalföreningar.....	46	34	12
<i>Maskinföreningar</i>			
Tröskföreningar.....	59	51	8
Kvarnföreningar.....	18	13	5
Stenkrossföreningar.....	2	2	—
Sågföreningar.....	41	38	3
<i>Toruströföreningar</i>	39	34	5
<i>Slakteriföreningar</i>	24	22	2
<i>Äggförsäljningsföreningar</i>	63	62	1
<i>Bränneriföreningar</i>	22	14	8
<i>Potatismjölfsföreningar</i>	27	23	4
<i>Exportföreningar</i>	4	4	—
<i>Elektriska distributionsföreningar</i>	377	302	75
<i>Diverse föreningar</i>			
Andelsbetesföreningar.....	3	2	1
Betodlareföreningar.....	11	11	—
Biodlareföreningar.....	1	1	—
Fruktodlareföreningar.....	14	14	—
Frörenseriföreningar.....	2	2	—
Humleodlareföreningar.....	2	2	—
Vattenreglerings- och strandägareföreningar.....	3	3	—
Fröodlingsföreningar.....	10	10	—
Övriga föreningar.....	5	5	—
Tillsammans	1,187	705	482
<i>Mejeriföreningar</i>	363	207	156

Följande tabell lämnar en översikt över vissa inköpsföreningars ekonomiska ställning med hänsyn till varulagrets, varufordringarnas och varuskuldernas storlek i förhållande till 1929 års omsättning.

Inköpsföreningar, föreningarnas fördelning efter varulagrets, respektive varufordringarnas och varuskuldernas procentuella andel av omsättningen år 1929.

Varulager, resp varu- fordringar och varu- skulder i % av omsätt- ningen	Riksför- bundet och dess central- föreningar		Fristående central- föreningar		Lokal- föreningar an- slutna till riks- förbundets cen- tralföreningar		Lokal- föreningar an- slutna till frist- ående cen- tralföreningar		Fristående lokal- föreningar		Samtliga							
	Antal föreningar, för vilka varulagret, resp. varufordringarna och varuskulderna utgjorde motsvående % av omsättningen																	
	Varulager	Varu- fordringar	Varuskulder	Varulager	Varu- fordringar	Varuskulder	Varulager	Varu- fordringar	Varuskulder	Varulager	Varu- fordringar	Varuskulder	Varulager	Varu- fordringar	Varuskulder			
Föreningar utan personlig ansvarighet (u. p. a.)																		
0	—	—	—	2	2	2	14	2	6	8	7	7	17	15	18	41	26	33
0.1— 5.0	—	—	—	—	—	—	11	2	5	—	—	—	8	2	4	19	4	9
5.1—10.0	—	1	—	2	1	—	4	2	2	1	—	1	7	1	3	14	5	6
10.1—20.0	3	1	—	—	1	1	5	4	2	—	1	—	—	4	6	8	11	9
20.1—30.0	—	1	—	—	—	1	—	5	4	—	1	—	—	6	—	—	13	5
30.1—40.0	2	1	1	—	—	—	—	5	1	—	—	—	—	1	—	2	6	3
40.1—50.0	—	—	1	—	—	—	—	3	3	—	—	1	—	2	—	—	5	5
50.1—60.0	—	1	1	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2	1	—	5	4
60.1—70.0	—	—	—	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	3	2
över 70.0	—	—	2	—	—	—	—	6	7	—	—	—	1	1	—	1	7	9
Tillsammans	15	15	15	4	4	4	34	34	34	9	9	9	33	33	35	185	185	185
Föreningar med begränsad personlig ansvarighet (m. b. p. a.)																		
0	—	—	—	—	—	—	95	34	46	8	4	6	6	3	3	109	41	55
0.1— 5.0	1	2	—	1	—	—	36	8	10	3	—	—	3	—	—	44	10	10
5.1—10.0	7	3	1	1	—	1	32	17	19	—	1	—	—	2	2	40	23	23
10.1—20.0	2	7	2	—	1	—	19	55	41	1	4	3	2	1	2	24	68	51
20.1—30.0	2	1	3	—	1	—	5	38	32	—	2	2	—	3	2	7	45	39
30.1—40.0	2	1	2	—	—	1	2	13	19	—	1	1	—	1	2	4	16	25
40.1—50.0	—	—	2	—	—	—	2	9	6	—	—	—	—	1	—	2	10	8
50.1—60.0	—	—	2	—	—	—	—	10	5	—	—	—	—	—	—	—	10	7
60.1—70.0	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	1	2
över 70.0	—	—	1	—	—	—	—	7	9	—	—	—	—	—	—	—	7	10
Tillsammans	14	14	13	2	2	2	191	192	192	12	12	12	11	11	11	230	231	230

¹ Här ingår även ett aktiebolag.

Till belysande av i huru stor utsträckning inköpsföreningarnas rörelse finansierats med eget kapital, har statistiska centralbyrån upprättat följande tabell, baserad på de i balansräkningarna för år 1929 meddelade uppgifterna rörande det egna kapitalets storlek.

Inköpsföreningar. Föreningarnas fördelning efter andelskapitalets och fondernas procentuella andel av omslutningen år 1929.

Andelskapital (inbetalt och fonder i % av omslut- ningen)	Riksförbun- det och dess central- föreningar	Fristående central- föreningar	Lokal- föreningar an- slutna till Riksförbun- dets central- föreningar	Lokal- föreningar an- slutna till fristående central- föreningar	Fristående central- föreningar	Samtliga
<i>Föreningar utan personlig ansvarighet (u. p. a.)</i>						
0	1	1	4	5	17	28
0.1—5.0	2	—	3	—	2	7
5.1—10.0	1	—	3	2	—	6
10.1—20.0	1	—	9	—	3	13
20.1—30.0	—	1	5	—	2	8
30.1—40.0	—	1	2	—	2	5
40.1—50.0	—	—	1	—	1	2
50.1—60.0	—	—	—	—	1	1
60.1—70.0	—	—	2	—	—	2
70.1—80.0	—	—	2	1	1	4
80.1—90.0	—	—	3	—	1	4
över 90.0	—	1	1	1	4	7
Tillsammans	15	4	35	9	34	187
<i>Föreningar med begränsad personlig ansvarighet (m. b. p. a.)</i>						
0	1	—	67	9	3	80
0.1—5.0	8	—	37	—	1	46
5.1—10.0	3	1	30	—	1	35
10.1—20.0	1	1	19	—	5	26
20.1—30.0	—	—	15	1	—	16
30.1—40.0	1	—	11	1	1	14
40.1—50.0	—	—	6	—	—	6
50.1—60.0	—	—	3	—	1	4
60.1—70.0	—	—	1	—	—	1
70.1—80.0	—	—	3	1	—	4
80.1—90.0	—	—	5	—	—	5
över 90.0	—	—	1	—	—	1
Tillsammans	14	2	198	12	12	238

¹ Här ingår även ett aktiebolag.

Enligt vinst- och förlusträkningarna för åren 1927, 1928 och 1929 utvisade under år 1927 av 85 inköpsföreningar u. p. a. 70 föreningar nettoöverskott och 11 föreningar underskott. Motsvarande siffror för år 1928 voro 68 och 13. För år 1929 hade av 84 inköpsföreningar u. p. a. 64 överskott och 17 underskott. Av 229 inköpsföreningar m. b. p. a. redovisades för år 1927 överskott av 193 och underskott av 24 föreningar. För år 1928 hade av 230 inköpsföreningar m. b. p. a. 186 överskott och 32 underskott, och för år 1929 voro motsvarande siffror 165 och 53.

Beträffande frågan, om över huvud anslutning till jordbrukets kreditorganisation av ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet bör tillåtas, anföres i de inkomna utlåtandena över jordbruksutredningens förslag följande.

Interimsstyrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan har tillstyrkt förslaget, då detsamma enligt styrelsens förmenande synes ägnat att öka kasserörelsens omslutning genom inlåning från föreningarna och deras medlemmar samt genom kreditgivning till föreningarna. För jordbrukskasserörelsens utveckling vore en sådan ökad omslutning av stor betydelse. Detta gällde i första hand och utan förbehåll i avseende å inlåningen, genom vilken billigast möjliga kapital ställdes till rörelsens förfogande. Att bereda föreningarna och deras medlemmar möjlighet att insätta medel i centralkassorna innebure sålunda för kasserörelsen en otvivelaktig fördel. Vad åter kreditgivningen till föreningarna anginge torde rätten för föreningarna att erhålla kredit från centralkassorna utgöra en nödvändig förutsättning för att inlåning i större utsträckning från dem och deras medlemmar skulle kunna påräknas.

De fyra i ärendet hörda *länsstyrelserna* och *Jämtlands läns hushållningssällskap* tillstyrka likaledes jordbruksutredningens förslag, därvid länsstyrelsen i Skaraborgs län emellertid föreslår, att bland villkoren för anslutning till centralkassa av ekonomisk förening av förevarande slag upptages vad av jordbruksutredningen i dess motivering till framställningen angives såsom förutsättning för sådan anslutning eller att, innan ansökning om anslutning beviljas, noggrann undersökning skall verkställas av föreningens ekonomiska förhållanden samt att ansökningen icke må bifallas utan att vid sådan undersökning framgått, att föreningen är grundad på solida ekonomiska principer och kan anses äga tillräckliga förutsättningar att bedriva sin verksamhet på ett ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt.

Statskontoret, som jämväl tillstyrker förslaget, ifrågasätter, om icke prövningen och avgörandet av ansökning av annan ekonomisk förening än jordbrukskassa om inträde i centralkassa borde, efter hörande av denna kassa, ske genom Svenska jordbrukskreditkassan. Statskontoret anser, att därigenom större garantier kunde vinnas för ett mera allsidigt bedömande av föreningens ekonomiska soliditet och andra på frågan om medgivande till inträde inverkan förhållanden samt även en önskvärd enhetlighet i behandlingen av dessa ärenden ernås.

Bank- och fondinspektionen anför följande.

Den utvidgning av området för jordbrukskreditväsendet, som jordbruksutredningen föreslagit, vore enligt inspektionens mening av ganska ingripande betydelse. Jordbrukskreditväsendet hade hittills varit i huvudsak byggt på grundvalen av den personliga ansvarigheten hos de an-

slutna jordbrukarna. Detta gällde även i den mån ekonomiska föreningar vunnit anslutning. Medlemmarna, vare sig de utgjorts av enskilda jordbrukare eller föreningar, torde därjämte hava i huvudsak representerat ren jordbruksverksamhet. I och med ett medgivande för ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet att vinna anslutning till jordbrukskasserörelsen infördes i denna företag, vilkas verksamhet i regel hade en annan karaktär. Enligt vad erfarenheten givit vid handen vore dylik förenings verksamhet ofta mera industriellt betonad och sålunda mera beroende av konjunkturerna. Vanligen vore även dess kapitalbehov av jämförelsevis mera betydande omfattning. Med hänsyn därtill och då för övrigt dessa föreningar ofta dreve en rörelse, med vilken följde en betydande penningomsättning, ställde sig inspektionen tveksam, huruvida jordbrukskreditväsendet ännu kunde anses hava vunnit den utveckling, att ett upptagande i densamma jämväl av ekonomiska föreningar av nu ifrågavarande slag borde äga rum. Inspektionen medgäve dock, att de allmänna förutsättningar för dessa förenings anslutning, som jordbruksutredningen uppställt, vore i viss mån ägnade att minska denna tveksamhet, i den mån den rörde kreditgivningen. Inspektionen ville därför icke avstyrka, att jämväl föreningar utan personlig ansvarighet bereddes möjlighet att ansluta sig till jordbrukskasserörelsen, därvid villkoret dock måste vara, förutom insatsernas ökning och kontanta inbetalande samt kraftig fondering hos föreningen, att »ansökan om inträde icke beviljas utan föregående noggrann undersökning av föreningens ekonomiska förhållanden eller utan att därvid framgått, att föreningen är grundad på solida ekonomiska principer och kan anses äga tillräckliga förutsättningar att bedriva sin verksamhet på ett ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt», samt att ansluten dylik förening ställdes under regelbunden och fackmässig tillsyn från vederbörande centralkassas sida.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap anför:

Att de nu gällande bestämmelserna uteslöte möjlighet för den största gruppen av ekonomiska föreningar, nämligen u. p. a.-föreningarna, att vinna anslutning till centralkassorna och hos dem tillgodose sitt kreditbehov, torde lägga hinder i vägen såväl för jordbrukskasserörelsens utveckling som för ett intimt samarbete mellan jordbrukets ekonomiska föreningar och kreditkassorna. Jordbruksutredningens förslag, som avsåge att undanröja dessa hinder, kunde sällskapet för sin del tillstyrka.

Beträffande frågan om anslutningen av ekonomiska föreningar u. p. a. till jordbrukskasserörelsen, hade jordbruksutredningen erinrat, att den personliga ansvarigheten hos medlemmarna i ekonomisk förening visserligen ägde sitt värde som grund för föreningens kreditvärdighet, men att denna omständighet icke borde vara ensam avgörande, då det gällde att taga ställning till denna fråga. Härtill ville sällskapet tillägga, att medlemskap i en centralkassa ingalunda innebure rätt för föreningen att till högsta medgivna belopp erhålla kredit hos kassan, utan att kreditens beviljande i sista hand berodde på centralkassornas styrelse och framförallt på beskaffenheten av den säkerhet för lånet, föreningen presterade. Då kreditens säkerhet borde vara det avgörande momentet vid kreditbeviljningen från centralkassan, syntes det icke medföra nämnvärt ökade risker, att även u. p. a.-föreningar erhöles möjligheter att tillgodose sitt kreditbehov hos centralkassorna, naturligtvis under förutsättning, att de

på ett effektivt sätt fyllde sina uppgifter och i övrigt motsvarade fordringarna på en sund och väl skött andelsrörelse.

Ifrågavarande föreningars anslutning till centralkassorna vore emellertid av betydelse icke blott för tillgodoseende av dessa föreningars kreditbehov. Genom att föreningarna kunde öppna löpande räkning hos centralkassorna vore det nämligen att förvänta, att föreningarnas löpande tillgångar av likvida medel i största möjliga omfattning genom jordbrukskasserörelsen kunde komma jordbrukets kreditbehov till godo.

Om ifrågavarande bestämmelser bleve ändrade i föreslagen riktning, vore det emellertid att förvänta, att krediterna till de ekonomiska föreningarna komme att intaga en betydande plats i centralkassornas utlåning. Det vore därför även av vikt från kreditgivarens sida, att nödig kontroll över föreningarnas verksamhet och ekonomiska förvaltning utövades i likhet med den kontroll, som de till centralkassa anslutna jordbrukskassorna bleve underkastade. Det syntes därför böra stadgas som villkor för centralkassas kreditgivning till ifrågavarande ekonomiska föreningar, att dessa skulle vara underkastade fackrevision genom för ändamålet auktoriserad revisor.

Lantbruksstyrelsen ställer sig betänksam beträffande lämpligheten av att genom varjehandla lättnader i fråga om ansvarigheten och vad därmed sammanhänger söka framkalla större anslutning till ifrågavarande kreditorganisation. Därest alla ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet genom en allmän bestämmelse beredas tillfälle att vinna inträde i jordbrukskreditkassor, anser styrelsen i varje fall, att särskilda krav böra fastställas i fråga om den säkerhet, dylik ekonomisk förening har att ställa för sina förbindelser till kreditkassa och beträffande prövningen av sådan säkerhet.

Fullmäktige i riksgäldskontoret erinra, att staten genom riksgäldskontoret ställt till förfogande av statsobligationer bestående grundfonder till olika belopp för — fränsett Svenska jordbrukskreditkassan — Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan och Svenska skeppshypotekskassan ävensom att samtliga dessa institutioner utom den sistnämnda tillhålla lån till föreningar, anslutna till institutionerna, vilka föreningar i sin tur idka utlåningsrörelse till sina medlemmar. Fullmäktige framhålla, att föreningarnas medlemmar i sista hand äro personligen ansvariga för föreningarnas förbindelser, och att denna personliga ansvarighet ansetts vara av grundläggande betydelse för institutionernas sunda utveckling. På grund härav och då enligt fullmäktiges mening vissa viktiga frågor, vilka sammanhänga med förslaget om ekonomiska föreningars u. p. a. anslutning till centralkassor för jordbrukskredit ej blivit tillräckligt utredda, anse sig fullmäktige ej kunna tillstyrka, att denna princip för jordbrukskasserörelsens vidkommande brytes genom medgivande för föreningar u. p. a. att inträda såsom medlemmar i nämnda centralkassor.

Riksgäldsfullmäktige E. A. Hallin och G. H. Andersson tillstyrka i ett reservationsvis avgivet yttrande jordbruksutredningens förslag.

Fullmäktige i riksbanken avstyrka förslaget. I motiveringen framhålla de, efter att hava erinrat om vad jordbruksutredningen i sitt år 1930 avgivna betänkande anfört rörande jordbrukets andelsrörelse och dess kreditbehov, i huvudsak följande.

Enligt fullmäktiges mening vore det icke möjligt att utan närmare kunskap om ifrågavarande andelsrörelsens ekonomiska tillstånd, livsdug-

lighet och kreditbehov taga ståndpunkt till det av jordbruksutredningen framlagda förslaget. Jordbrukskasserörelsen torde knappast ännu hava hunnit organisera sig efter de nya bestämmelser, som trädde i kraft den 1 oktober 1930. Än mindre torde man under den korta tid, som sedan dess förflutit, hava kunnat förskaffa sig erfarenhet om, huru de nya bestämmelserna komme att verka i tillämpningen. I varje fall torde dessa bestämmelser ännu ej hava föranlett, att jordbrukskasserörelsen nått sådan omfattning och ekonomisk styrka, att det utan vidare utredning där-om kunde antagas, att jordbrukskasserörelsen vore i stånd och väl avpassad att fungera som kreditgivare åt jordbrukets affärsandelsrörelse. Såsom jordbruksutredningen själv framhållit i sitt år 1930 avgivna betänkande, torde andelsrörelsens kreditbehov vara högst avsevärt, och åtminstone beträffande vissa grenar hade rörelsen, såsom känt vore, ej undgått att allvarligt påverkas bland annat av den nuvarande, särskilt för jordbruket kännbara ekonomiska depressionen.

Även om jordbruksutredningen räknade med, att jordbrukskasserörelsen endast småningom skulle i praktiken övertaga funktionen som kreditgivare åt affärsandelsrörelsen, kunde man ej bortse ifrån, att dess förevarande förslag åsyftade att principiellt och organisatoriskt lägga grunden till en verksamhet, som enligt förslagsställarens åsikt — förr eller senare — torde bliva av en mycket betydande omfattning. Med hänsyn därtill syntes, såsom jordbruksutredningen själv tidigare framhållit, alla skäl tala för att man framginge med stor försiktighet och att man ej endast på grund av önskemål, som framhållits av jordbrukskasserörelsens representanter, utan ingående prövning vidtog åtgärder, som bland annat i väsentlig mån skulle förändra den kooperativa grundidén hos jordbrukskasserörelsen, något som även berörts av jordbruksutredningen i dess förenämnda betänkande.

Att ytterligare utredning tarvades, syntes fullmäktige för övrigt framgå redan därav, att jordbruksutredningen ej angivit, huru den tänkt sig, att inom jordbrukskasserörelsen det särskiljande — beträffande såväl kapitalanskaffning som fondering — av kreditgivningen till andelsföreningar och utlåningen till enskilda jordbrukare skulle äga rum, som jordbruksutredningen i sitt omförmälda betänkande angav såsom en nödvändig förutsättning för en kombinerad av nämnda utlåningsgrenar.

Även *sparbanksinspektionen* avstyrker förslaget. I likhet med riksbanksfullmäktige anser inspektionen, att ytterligare utredning erfordras, innan frågan om kreditgivning åt andelsföreningarna genom jordbrukskasseorganisationens försorg definitivt löses. Inspektionen förmenar salunda, att frågan, huruvida andelsföreningarna till sin organisation och soliditet äro av tillfredsställande beskaffenhet, icke blivit uttömmande besvarad. Ej heller föreligger enligt inspektionens åsikt svar på spörsmålet, i vad mån kreditgivning åt andelsföreningarna, organiserad på sätt som föreslagits, kan anses försvaga säkerheten för centralkassornas insättare och medföra ökad risk för staten. Inspektionen framhåller vidare, att i jordbruksutredningens framställning icke berörts, huruvida någon kunskap vunnits om storleken av andelsföreningarnas kreditbehov och huruvida föreningarna genom anknytning till jordbrukskasserörelsen kunna förväntas erhålla billigare kredit än de för närvarande åtnjuta. För övrigt synes det inspektionen lämpligt, att jordbrukskasserörelsen utan tillskott av nya uppgifter tillsvidare får utveckla sig inom ramen av de bestämmelser, som trädde i kraft år 1930.

Departements-
chefen.

Den kreditorganisation, varom nu är fråga, tillkom i syfte att bringa vårt lands jordbrukare en efter deras förhållanden mera lämplig form för driftkredit än den, varav de dittills måst begagna sig. Organisationens tillkomst torde emellertid samtidigt få betraktas såsom ett led i strävandena mot ökad kooperativ verksamhet och organisatorisk koncentration inom jordbruksnäringen. Föreningsväsendet har bland jordbrukarna hos oss icke utvecklats med samma snabbhet som i vissa andra länder. Med den allt mer tilltagande kollektiva verksamhetsformen inom andra näringsgrenar har emellertid insikten om nyttan och nödvändigheten för jordbrukarna att sluta sig samman för bevakande av sina intressen vuxit sig starkare även här. Såsom framgår av statistiska centralbyråns uppgifter, finnas numera utbredda över landet ett ganska stort antal andelsföreningar på jordbrukets område, genom vilkas skapande jordbrukarna sökt sörja för ett rationellt ordnande av inköp och försäljning, billigare driftkostnader m. m.

De möjligheter i avseende på snabbare utveckling och ökad bärighet, som ansågos kunna vinnas för jordbrukskasserörelsen genom anslutning till densamma av dylika andelsföreningar, i samband med de fördelar i kredithänseende, som föreningarna därigenom skulle erhålla, ledde till tillkomsten av 1918 års kungörelse i ämnet. Att man då icke tog steget fullt ut och medgav inträde i centralkassorna jämväl för föreningar utan personlig ansvarighet berodde, såsom den förut lämnade redogörelsen härutinnan utvisar, framför allt därpå, att man ansåg, att en sådan åtgärd skulle vara oförenlig med den i fråga om kreditkassorna tillämpade principen om personligen ansvariga medlemmar. Man hoppades jämväl, att andelsrörelsen skulle för framtiden mera gå i riktning mot föreningar med begränsad personlig ansvarighet. Denna förhoppning har icke infriats. Enligt det förut återgivna statistiska materialet är det övervägande antalet jordbruksföreningar organiserade såsom föreningar utan personlig ansvarighet. Detta gäller icke minst beträffande en för jordbrukarna så betydelsefull föreningsgrupp som de elektriska distributionsföreningarna. Vikten av ett fasthållande vid principen om personlig ansvarighet torde även hava överskattats. Svårigheterna såväl vid bedömandet av värdet av den personliga ansvarigheten hos en förenings olika medlemmar som även utkrävandet av denna ansvarighet äro icke oväsentliga. För min del ansluter jag mig till de synpunkter, som framförts därom, att vid bedömandet av huruvida en andelsförening bör medgivas inträde i centralkassa tyngdpunkten måste läggas på frågan, icke om föreningens medlemmar äro personligen ansvariga för föreningens skulder utan om föreningens insatskapital och fonder äro av den storlek och art, att föreningens ekonomi kan anses solid. Givet är, att med tillämpning av sistberörda princip föreningens anslutning till centralkassan måste föregås av en omsorgsfull undersökning av föreningens ekonomiska förhållanden, ävensom att kassan sedermera måste tillse, att föreningen

underkastas regelbunden och sakkunnig revision. Under dessa förutsättningar skulle anslutningen till ifrågavarande kreditorganisation jämväl av föreningar utan personlig ansvarighet kunna bli till fromma icke blott för organisationen i sig själv utan även för jordbrukets hela andelsrörelse och jordbruksnäringen över huvud.

Då riksdagen år 1930 antog den nuvarande ordningen för anslutning till centralkassorna av andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, betonades uttryckligen dennas karaktär av provisorium. Man avvaktade jordbruksutredningens bebadade vidare utredning och förslag i ämnet. Visserligen omfattar den utredning och det material, som nu föreligger, icke alla på ifrågavarande spörsmål inverkande faktorer. Icke heller har jordbruksutredningen kunnat fullfölja den tanke, som i dess betänkande uttalades, att, därest kreditgivningen åt andelsföreningarna i organisatoriskt hänseende kombinerades med utlåningen åt enskilda jordbrukare, de båda grenarna av kreditrörelsen borde hållas helt skilda från varandra beträffande kapitalanskaffning och fondering till mötande av uppkommande förluster. Emellertid skulle ett sådant särskiljande säkerligen i praktiken möta synnerligen stora svårigheter. Därest rätten till inträde i kreditkasseorganisationen och erhållande av lån därstädes i betryggande utsträckning omgärdas med säkerhetsföreskrifter till förebyggande av ökad förlustrisk för kasserörelsen och dess intressenter, synas mig i varje fall de hinder mot en lösning av förevarande problem, vilka i förutberörda hänseenden ansetts föreligga, icke vara av sådan art, att de böra medföra, att det största antalet existerande jordbruksföreningar uteslutas från möjlighet att vinna anslutning till centralkassorna. Jag biträder därför förslaget om sådan ändring i gällande bestämmelser, att jämväl föreningar utan personlig ansvarighet kunna vinna inträde uti ifrågavarande organisation.

Lämpligheten av att, på sätt nu är fallet beträffande föreningar med begränsad personlig ansvarighet, vid anslutning till kasserörelsen av även föreningar utan personlig ansvarighet låta sistnämnda föreningar direkt ansluta sig till centralkassa finner jag, på de av jordbruksutredningen därutinnan anförda skäl, icke behöva dragas i tvivelsmål. Lika med jordbruksutredningen är jag vidare av den åsikten, att villkoren och formerna för medlemskap i centralkassa böra vara desamma för samtliga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, oavsett medlemmarnas personliga ansvarighet.

Prövningen av ansökan om inträde i centralkassa synes mig i första hand böra ankomma på kassans styrelse. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att, enligt jordbruksutredningens, av mig härutinnan biträdda förslag, villkoren för vinnande av medlemskap i centralkassa för föreningar, varom nu är fråga, skola regleras genom bestämmelser, enligt vilka antalet andelar, varmed sådan förening högst kan ingå i kassan, sättes i

förhållande till föreningens behållna tillgångar. Vidare föreslås, att föreningens kreditmöjligheter ställas i beroende av antalet andelar i kassan. Genom dessa bestämmelser, till vilka jag senare återkommer, torde ett ganska betydande skydd vinnas mot anslutning till centralkassorna av föreningar med svag ekonomi ävensom mot att kasserörelsens intressen genom olämplig kreditgivning äventyras. Därmed är emellertid icke sagt, att, så snart enligt berörda bestämmelser medlemskap skulle kunna vinnas, vederbörande förening jämväl bör medgivas inträde i centralkassan. Jag förutsätter, att, såsom förut nämnts, en omsorgsfull prövning av föreningens skötsel och allmänna ekonomiska förhållanden äger rum, därvid särskild hänsyn synes böra tagas till sådana bestämmelser i föreningens stadgar, som äro ägnade att främja föreningens kapitalbildning. Föreskrift i sådant avseende torde böra inflyta i en blivande författning i ämnet. Än vidare torde, på de av statskontoret anförda skäl, böra fordras, att beslut, varigenom inträde i centralkassa meddelats här avsedd förening, godkännes av styrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan.

Delaktig-
heten.

Beträffande frågan, huru de närmare bestämmelserna för anslutningen till centralkassorna av andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor borde utformas, anför *jordbruksutredningen*, att nu gällande bestämmelser, även fränsett villkoret om föreningsmedlemmarnas personliga ansvarighet, icke genomgående lämpa sig för fortsatt tillämpning. För det första anser jordbruksutredningen ändring böra ske i fråga om grunderna för förenings förvärvande av andelar i centralkassa. Jordbruksutredningen anför därutinnan, att bestämmelserna å förevarande område böra vara av den innebörd, att de dels motverka anslutning till kreditkasseorganisationen av föreningar med alltför svag ekonomi, dels sporra föreningarnas intresse och ansträngningar för det egna kapitalets ökning och därmed för stärkandet av deras ekonomiska ställning. Rätten att förvärva andelar i centralkassa bör därför, enligt jordbruksutredningens förmenande, ställas i förhållande till storleken av föreningens eget kapital.

Enligt gällande bestämmelser skall förening, som beviljas inträde i centralkassa, ingå med minst en andel å 10 kronor. Någon begränsning av det antal andelar, som kan tecknas, är icke stadgad.

Jordbruksutredningen föreslår, att, för vinnande av likformighet med motsvarande bestämmelser för jordbrukares andel i jordbrukskassa, förenings insats för varje andel i centralkassa fastställas till 5 kronor samt att i överensstämmelse med jordbruksutredningens förut återgivna synpunkter förening icke tillåtes förvärva flera andelar än att mot varje andel svarar ett belopp av 50 kronor av föreningens efter vissa grunder beräknade egna kapital. Jordbruksutredningen anför härom vidare:

Med eget kapital torde i detta sammanhang böra förstås dels förenings insatskapital, dels förekommande fonder av den art, att de icke kunna

disponeras utan föreningsstämmans för varje gång inhämtade medgivande. Som insatskapital syntes böra få räknas även sådant tecknat insatskapital, vilket ej influit till föreningen, men för vars inbetalande sådan plan fastställts, att inbetalning verkligen komme att ske, enär sådant utestående kapital från synpunkten av dess betydelse för föreningens ekonomiska ställning och kreditvärdighet i regel torde kunna anses praktiskt taget likvärdigt med det inbetalda. Å andra sidan torde det vara tydligt, att förening icke borde medgivas rätt att teckna andelar för den del av det egna kapitalet, som eventuellt betalats eller skulle betalas för andelar, som föreningen förvärvat i annan andelsförening, då ju följden i motsatt fall kunde bliva, att samma kapital komme att ligga till grund för flera föreningars andelsteckning i centralkassa. Ifrågavarande inskränkning borde dock icke gälla med avseende på det egna kapital, som av förening användes för förvärvande av andelar i centralkassa.

Mot vad jordbruksutredningen sålunda föreslagit har *bank- och fondinspektionen* gjort den anmärkningen, att enligt inspektionens mening allenast det insatskapital, som kontant inbetalts i föreningen, borde få utgöra underlag för andelsteckning i centralkassa. Inspektionen åberopar, att en grundförutsättning för att en förening skulle äga ansluta sig till centralkassa av jordbruksutredningen uppgivits vara, att insatserna kontant inbetaltes. Vidare anser inspektionen, att det skulle möta svårigheter att upprätta en under alla förhållanden hållbar plan för insatsernas inbetalning, samt framhåller, att insatskapitalet, i den mån det utgör underlag för andelar i centralkassan, även skall utgöra ansvarighetsunderlag för centralkassans förbindelser. — Inspektionen fäster slutligen uppmärksamheten därå, att den av jordbruksutredningen föreslagna bestämmelsen, att förening icke skulle medgivas rätt att teckna andelar i centralkassa för den del av det egna kapitalet, som må hava betalats eller skall betalas för andelar, som föreningen tecknat i annan andelsförening än centralkassa, icke enligt inspektionen äsikt i sin avfattning står i god överensstämmelse med gällande stadgande i § 3 i förevarande förordning, enligt vilket en ekonomisk förening aldrig kan vara medlem i mer än *en* centralkassa. Bestämmelsen synes vidare inspektionen böra kompletteras i syfte att förhindra, att förening genom att *efter* inträde i centralkassa teckna andelar i annan förening giver anledning till en sådan situation, som jordbruksutredningen med den ifrågavarande bestämmelsen velat förebygga.

Jämväl *fullmäktige i riksbanken* och *länsstyrelsen i Malmöhus län* förmena, att förening icke bör medgivas rätt till andelar i centralkassa för i föreningen tecknade insatser, som ännu ej influit. Riksbanksfullmäktige anse för sin del, att såsom eget kapital i förevarande sammanhang allenast bör anses dels föreningens reservfond, dels ock den del av insatskapitalet, som blivit kontant inbetald.

Fullmäktige i riksgäldskontoret anföra, att för godtagande av jordbruksutredningens förslag om medräknande även av tecknade men icke guldna insatser bör krävas, att erforderliga garantier ställas för inbetalningarnas verkställande.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser, att icke under några förhållanden rätten att medräkna allenast tecknade och ej influatna insatser bör utsträckas längre än till halva beloppet av dessa insatser.

Jordbruksutredningens förslag i nu förevarande hänseende vill jag i huvudsak biträda. Förslaget synes mig väl ägnat att motverka den ökade

*Departements-
chefen.*

förlustrisk, som anslutningen till kreditkasserörelsen av jordbrukets andelsföreningar möjligen kan innebära, och varemot man hittills sökt vinna skydd genom bestämmelsen om personlig ansvarighet hos vederbörande förenings medlemmar såsom oefftergivligt villkor för föreningens medlemskap i centralkassa. Vad som av jordbruksutredningen åsyftas med eget kapital av beskaffenhet att enligt förslaget ligga till grund vid bestämmandet av delaktighet i centralkassa synes, i anslutning till bestämmelsen i 18 § lagen om ekonomiska föreningar, lämpligen kunna angivas såsom den del av föreningens tillgångar utöver skulderna, vilken motsvarar insatskapitalet och egna fonder av i förslaget angiven art.

Ehuru jag i likhet med flera i ärendet hörda myndigheter hyser vissa betänkligheter beträffande lämpligheten av att vid bestämmandet av det antal andelar, varmed förening må tillåtas ingå i centralkassa, hänsyn tages jämväl till i föreningen tecknade men ännu ej inbetalta insatser, har jag icke velat ställa mig avvisande mot tanken, att sagda insatser medräknas. Emellertid synes mig böra fordras, att vederbörande insats-tecknare lämnat föreningen förbindelse å det tecknade beloppet. Genom uppställande av detta krav skulle i fråga om sagda belopp ernås viss motsvarighet till vad som gäller beträffande ansvarsbeloppet i föreningar med begränsad personlig ansvarighet. Ställningen, sedd ur synpunkten av möjligheterna för beloppets uttagande, är ju t. o. m. så tillvida sämre beträffande belopp av sistnämnda slag än vad som med den föreslagna anordningen skulle bliva fallet i fråga om oguldet insatsbelopp, som den personliga ansvarigheten först kan göras gällande i föreningens konkurs. Jordbruksutredningens fordran, att för de allenast tecknade insatsbeloppens inbetalande skall finnas fastställd plan av beskaffenhet att inbetalningen verkligen kommer att ske, torde kunna i sak tillgodoses genom införande av ett stadgande av innebörd, att plan för insatsernas erläggande skall vara uppgjord, samt att planen godkännes av centralkassans styrelse. Vid den granskning, som måste föregå detta godkännande, torde det vara särskilt angeläget att tillse, att den tid, inom vilken insatserna skola inbetalas, icke blivit alltför rundligt tillmätt. På grund av de skilda förhållanden, till vilka vid bedömandet av sistberörda fråga hänsyn måste tagas, torde det dock icke vara lämpligt att författningsvis uppställa någon under alla omständigheter gällande tidsbegränsning.

Såsom jordbruksutredningen föreslagit torde bestämmelser böra införas i syfte att förhindra, att samma kapital lägges till grund vid beräklandet av flera föreningars möjlighet till delaktighet i centralkassa. I nämnda syfte torde böra meddelas ett stadgande av innehåll, att förening icke äger ingå i centralkassa för sådan del av föreningens tillgångar, som utgöres av andelar i annan förening. Hinder i berörda hänseende torde dock endast böra möta för det fall, att sistnämnda förening är medlem i centralkassa, samt allenast om och i den mån berörda medlemskap grundas å de för sagda andelar tecknade insatserna i föreningen. Detta stad-

gande torde emellertid, på de av bank- och fondinspektionen anförda skäl, böra kompletteras med ett förbud mot att vid bestämmandet av förenings delaktighetsbelopp i centralkassa hänsyn toges till insatser i föreningen, vilka svara mot andelar, som i föreningen förvärvats av annan förening. Undantag synes böra medgivas, om det klart framgår, att sistnämnda andelar icke legat till grund för insatsteckning i centralkassa. Närmast torde ett undantag av denna art hava betydelse för det fall, att andelsägaren är förening, som icke avses uti ifrågavarande förordning, eller förening, som eljest icke är medlem i centralkassa.

Enligt gällande bestämmelser skall, såsom förut nämnts, annan förening än jordbrukskassa ansvara för centralkassans förbindelser med 200 kronor för varje andel, föreningen äger i kassan. Kredit får icke beviljas annat än mot fullgod säkerhet och högst till ett belopp av 1,000 kronor för varje andel, dock att centralkassans sammanlagda utlåning till sådana föreningar, som nyss sagts, icke får överstiga $\frac{1}{20}$ av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna.

Ansvarighet
och låne-
maximum.

Enligt *jordbruksutredningens förslag* skola dessa bestämmelser på det sätt ändras, att föreningens ansvarighet för centralkassans förbindelser fastställas till allenast 50 kronor för varje föreningens andel i kassan, att kreditmöjligheten nedsättes till 200 kronor för andel, samt att centralkassa medgives rätt till en sammanlagd utlåning av $\frac{1}{6}$ av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i anslutna jordbrukskassor.

Förslaget om sänkning av ansvarighetsbeloppet och minskning av kreditmöjligheten för de särskilda föreningarna anser jordbruksutredningen vara motiverat av den ändring, som föreslagits skola ske beträffande föreningarnas insatsbelopp från 10 kronor till 5 kronor för andel. Jordbruksutredningen framhåller, att genom de förordade åtgärderna skulle även uti nu ifrågavarande avseenden förening bli likställd med jordbrukare i jordbrukskassa. Enligt jordbruksutredningens uppfattning är inskränkningen av lånemöjligheterna per andel ägnad att såväl motverka för långt gående kreditgivning som stimulera föreningarna till åtgärder för kreditmöjligheternas förbättring genom ökning av det egna kapitalet. Jordbruksutredningen påpekar, att enligt anförda grunder för kreditgivningen skulle förening kunna beviljas lån upp till 80 procent av dess kapitalbehov, medan återstående 20 procent skulle tillgodoses genom egna insatser och, i förekommande fall, fonder, vilken proportion jordbruksutredningen anser motsvara skäliga anspråk på kreditmöjligheter. Dessutom påpekas, att, om bestämmelserna på förut föreslaget sätt göras enhetliga, därmed skulle vinnas en för deras praktiska tillämpning värdefull förenkling.

I fråga om utvidgningen av centralkassas sammanlagda utlåning till

andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor anför jordbruksutredningen allenast, att nuvarande begränsning av sagda utlåning torde bli va alltför snäv med den ökade anslutning av ekonomiska föreningar, som torde få väntas bli va följden, därest även föreningar utan personlig ansvarighet beredas möjlighet till medlemskap.

Mot förslaget i denna del hava *bank- och fondinspektionen* samt *länsstyrelsen i Malmöhus län* anmärkt, att det vore att gå väl långt att höja lånemaximum för de till centralkassan anslutna andelsföreningarna till $\frac{1}{5}$ av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till kassan anslutna jordbrukskassorna. Nämda myndigheter föreslå, att man stannar vid $\frac{1}{10}$ av sistberörda lånemaximum.

Mälarprovinsernas centralkassa anför:

Jordbruksutredningens förslag syntes bland annat avse att så vitt möjligt fastställa liknande normer för ifrågavarande ekonomiska föreningars anslutning till och lånemöjlighet hos centralkassa, som gällde för enskilda jordbrukares medlemskap och kredit i jordbrukskassa. Det vore då märkligt, att jordbruksutredningen icke ansett sig i förslaget böra bereda ekonomisk förening möjlighet att utöver den på tecknade andelar formellt öppnade kreditmöjligheten hos centralkassa erhålla kredit mot säkerhet av primärinteckningar i föreningen tillhörig fastighet. Även om en stor del av jordbrukarnas ekonomiska föreningar kunde mot primära fastighetsinteckningar erhålla lån i olika av staten därför upprättade fonder, komme säkerligen — och exempel därpå föreläge redan — formella bestämmelser att i vissa fall avstänga fullt kreditvärdiga lantmannasammanslutningar från dessa statslån. Skulle då andra av staten likaledes uppställda formella villkor hindra jordbrukarnas egna kreditorganisationer att mot fullgoda säkerheter giva jordbrukarföreningar erforderlig kredit?

Enligt jordbruksutredningens förslag skulle ekonomisk förening kunna erhålla kredit upptill 4 gånger föreningens egna fonder, varvid även tecknat, men ej inbetalt insatskapital på visst angivet villkor kunde medräknas.

Centralkassan delade visserligen jordbruksutredningens åsikt, att jordbrukarnas ekonomiska föreningsrörelse i väsentligt större utsträckning än hittills måste bygga på egna fonder, men ansåge dock, att särskilt för nystartade föreningar nyssnämnda proportion mellan egna fonder och upplånat kapital icke vore lämplig. Under den självklara förutsättningen, att den långivande centralkassan ingående prövade för lån erbjuden säkerhet, syntes inga sakskaäl kunna tala mot att kredit till nyansluten förening skulle kunna lämnas upptill 9 gånger föreningens egna fonder. För att sedan under föreningens fortsatta verksamhet befordra den så önskliga fondbildningen, kunde ju genom av Svenska jordbrukskreditkassan utfärdade bestämmelser centralkassa åläggas att i samband med kreditgivningen uppställa härför erforderliga villkor.

Departements-
chefen.

Den av jordbruksutredningen föreslagna avvägningen av ansvarsbellopp och kreditmöjlighet per andel i centralkassa synes mig välgrundad. Det förslag, som från Mälarprovinsernas centralkassa framkommit där- om, att förening skulle, utöver en kredit av 200 kronor för andel i central-

kassan, kunna beredas ytterligare lån mot säkra inteckningar, anser jag mig icke kunna biträda. Dels torde man icke böra gå för hastigt fram vid öppnande av möjligheter till kreditgivning på det nya fält för kreditkassornas verksamhet, som här föreligger. Dels får man icke underskatta den betydelse för befrämjandet av föreningarnas fondbildning, som ligger däri, att lånerätten ställes i absolut beroende av det antal andelar, som föreningen äger i centralkassan, då sagda antal i sin ordning bestämmes i proportion till storleken av föreningens kapital. För övrigt vill jag betona, att försiktighet måste iakttagas vid kreditgivning till föreningarna och stora fordringar ställas på arten av den säkerhet, mot vilken lån utlämnas. Redan vid den långivning, som enligt jordbruksutredningens förslag kan förekomma, torde således, därest säkerheten utgöres av inteckningar, dessa helst böra vara av den fullgoda beskaffenhet, Mälarprovinsernas centralkassa avser.

Med den ökade anslutning, som kan väntas ske till centralkassorna av jordbrukets andelsföreningar, erfordras uppenbarligen en utvidgning av centralkassas sammanlagda utlåningsmöjlighet, såvitt gäller dessa föreningar. Att, såsom jordbruksutredningen föreslagit, fyrdubbla det nuvarande lånemaximum torde dock, innan närmare erfarenhet vunnits rörande omfattningen av berörda anslutning, vara att gå väl långt. Jag vill för min del förorda, att man tillsvidare, i överensstämmelse med förslaget från bank- och fondinspektionen och länsstyrelsen i Malmöhus län, stannar vid ett fastställande av centralkassas sammanlagda utlåning till föreningar av nu ifrågavarande slag till $\frac{1}{10}$ av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för de till centralkassan anslutna jordbrukskassornas medlemmar. Jag förutsätter dock härvid, att, på sätt jordbruksutredningen föreslagit, Kungl. Maj:t för särskilda fall äger medgiva ytterligare utlåningsrätt.

Av de insatsbelopp, som erläggas till centralkassa av annan dit anslutten ekonomisk förening än jordbrukskassa, skola enligt nuvarande stadganden 20 procent överföras till centralkassans säkerhetsfond samt återstoden sammanföras under benämningen andelsföreningars insatskapital.

Jordbruksutredningen föreslår, att den del av föreningens insats i centralkassa, som skall tillföras säkerhetsfonden, ökas till 30 procent, samt erinrar, att därmed skulle vinnas överensstämmelse med de grunder, som i förevarande avseende tillämpas för jordbrukares insatser i kasserörelsen. Vidare föreslås såsom skäligt, att föreningarna å återstående 70 procent av insatsbeloppen må kunna beredas utdelning under förutsättningar och enligt grunder, motsvarande de för utdelning till delägare i jordbrukskassa nu stadgade.

Mot förslaget i denna del hava några erinringar i de inkomna utlåtandena icke gjorts.

Fondering.

Departements-
chefen.

För min del finner jag den föreslagna höjningen av den del av insatsbeloppen, som skall tillföras centralkassans säkerhetsfond, önskvärd och lämplig. Vad angår jordbruksutredningens förslag om rätt för föreningarna till utdelning får jag erinra, att, enligt § 24 första stycket i förordningen om jordbrukets kreditkassor, centralkassas behållna årsvinst, sedan avdrag skett för täckande av brist från föregående år, i sin helhet skall tillföras kassans säkerhetsfond. Emellertid stadgas i andra stycket av förenämnda paragraf, att, sedan säkerhetsfonden uppgått till visst angivet belopp, centralkassan äger bestämma, i vad mån någon del av årsvinsten skall för annat ändamål disponeras. På grund av sistberörda stadgande föreligger redan nu möjlighet för centralkassa att bereda andra medlemmar i kassan än jordbrukskassor utdelning å den del av deras insatser, som icke skall tillföras säkerhetsfonden. Samma befogenhet torde centralkassa även i fortsättningen böra äga.

Övriga be-
stämmelser.

Utöver vad förut nämnts, erfordras enligt jordbruksutredningens förslag icke någon omredigering av nu gällande bestämmelser utan böra desamma allenast utsträckas att i oförändrat skick avse även ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet.

Icke heller de inkomna utlåtandena innehålla, i vidare mån än förut berörts, några av anslutningen till centralkassorna av föreningar utan personlig ansvarighet dikterade ändringsförslag. *Bank- och fondinspektionen* anför emellertid följande.

Enligt bestämmelse i § 5 i förordningen angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor må kredit till ansluten ekonomisk förening icke beviljas annat än mot »fullgod» säkerhet. I det av jordbruksutredningen avgivna förslag, som låg till grund för den nu ifrågavarande författningen, hade nämnda bestämmelse samma avfattning. I jordbruksutredningens samtidigt avgivna förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor hade ävenledes ifråga om säkerhet i några fall använts liknande uttryck. Inspektionen framhöll i sitt över dessa förslag avgivna utlåtande, att för dessa fall samma fordran borde ställas på säkerhetens kvalitet, och inspektionen föreslog i enlighet därmed, att i de båda författningarna de åsyftade bestämmelserna måtte ändras till att angiva, att säkerheten skulle av vederbörande styrelse hava prövats betryggande. Ändringar i denna riktning skedde också på vederbörliga ställen i förordningen om jordbrukets kreditkassor, under det att i förordningen angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor uttrycket ifråga bibehölls oförändrat. Då inspektionen alltjämt vore av den uppfattningen, att i samtliga fall samma fordran borde ställas på säkerhetens kvalitet, och då olikheten i uttryckssätt icke lämpligen borde få giva anledning till en förmodan, att så icke behövde vara förhållandet, syntes vid en omarbetning av sistnämnda förordning i § 5 uttrycket »fullgod säkerhet» böra utbytas mot det i förordningen om jordbrukets centralkassor

använda uttrycket »säkerhet, som av centralkassans styrelse prövats fullt betryggande».

I likhet med jordbruksutredningen anser även jag, att gällande bestämmelser rörande anslutning till centralkassa av andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor lämpligen kunna, med de ändringar, som av mig förut förordats, fortfarande tillämpas jämväl därest sådan anslutning beredes föreningar utan personlig ansvarighet. Att § 5 i förordningen angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor uti det av bank- och fondinspektionen anmärkta hänseende erhållit annan lydelse än motsvarande stadganden i förordningen om jordbrukets kreditkassor, §§ 9 och 49, torde icke med fog kunna tolkas på så sätt, att man vid kreditgivningen till andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor skulle äga uppställa lägre fordringar i avseende på säkerheten än vid utlåningen till centralkassa och jordbrukskassas medlemmar. För åvägbringande av likformighet i samtliga förevarande bestämmelser och då det är av synnerlig vikt, att centralkassornas styrelser icke göra sig skyldiga till någon underlåtenhet uti nu ifrågavarande hänseende utan såväl vid lånets beviljande som sedermera, så länge detsamma äger bestånd, noga pröva säkerhetens beskaffenhet, synes det emellertid lämpligt att vidtaga en omformulering av förevarande stadgande uti den av bank- och fondinspektionen föreslagna riktningen.

*Departements-
chefen.*

Innan de ändringar, vilka här förordats, kunna träda i tillämpning, måste ändringar hava vidtagits i vederbörande centralkassas stadgar. Med hänsyn till den långa tid, som på grund av bestämmelserna i 42 och 44 §§ i lagen om ekonomiska föreningar kan beräknas åtgå för dessa stadgeändringar, torde det vara nödvändigt att, liksom skedde vid tillkomsten av gällande förordningar angående kreditkasserörelsen, bereda redan bestående centralkassor en relativt lång övergångstid. Under förutsättning att de föreslagna nya bestämmelserna träda i kraft under innevarande år, vill jag föreslå, att för redan bestående kassor undantag medges för tiden till den 1 januari 1935.

*Övergångs-
bestäm-
melser.*

*Departements-
chefen.*

Ekonomiska föreningar, som erhållit eller innan stadgeändringarna vidtagits erhålla lån i centralkassa till högre belopp än som skulle kunna medgivas enligt de nya bestämmelserna, torde vidare böra beredas viss övergångstid för kreditens anpassning efter de nya förhållandena. Beräffande lån, som lämnats på viss tid, kan man icke rimligen fordra, att de indragas före förfallodagen. För lån med viss uppsägningstid synes skäligen böra stadgas en övergångsperiod av 3 år, räknat från den dag, då de nya stadgarna senast måste vara färdiga.

Den del av centralkassornas insatskapital, som överstiger vad anslutna

föreningar skola erlægga i insatser enligt de nya bestämmelserna, skall givetvis vid övergången till den nya ordningen återbetalas till föreningarna. Särskilt stadgande härom erfordras icke.

Med hänsyn till omfattningen av de föreslagna ändringarna synes det för överskådlighetens skull lämpligast att helt ny författning i ämnet utfärdas. I överensstämmelse med de grunder, för vilka jag i det föregående redogjort, har jag låtit uppgöra förslag till sådan författning, vilket förslag torde såsom bilaga fogas till detta protokoll.

IV. Förslaget om säkerställande åt Svenska jordbrukskreditkassan av viss upplåning under budgetåret 1932/1933.

Vid inrättandet av Svenska jordbrukskreditkassan förutsattes, att det för dess lånerörelse erforderliga kapitalet skulle till viss del kunna upplånas i postsparbanken samt från pensionsförsäkringsfonden och riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkringsfond. Bestämmelser till möjliggörande härav infördes genom särskilda kungörelser den 17 oktober 1930 (nr 372—374) i de av Kungl. Maj:t fastställda reglementena för förvaltningen av de i postsparbanken inestående medel (1922: 522), pensionsförsäkringsfonden (1916: 232) och riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkringsfond (1917: 473). Motsvarande lånemöjligheter förelågo enligt förut gällande bestämmelser för centralkassa för jordbrukskredit, som vunnit godkännande från det allmännas sida.

Svenska jordbrukskreditkassan.

Svenska jordbrukskreditkassan har, såsom förut nämnts, i skrivelse den 21 januari 1932 gjort framställning om vidtagande av åtgärder till säkerställande åt kassan av viss upplåning under budgetåret 1932/1933. I skrivelsen anföres huvudsakligen följande:

Jordbrukskreditkassan hade i enlighet med givna direktiv och med stöd av för sådant ändamål beviljade statsanslag igångsatt en omfattande upplysnings- och instruktionsverksamhet, som givit det resultat, att under år 1931 antalet centralkassor ökats från 5 till 6, antalet jordbrukskassor från 187 till omkring 290 samt antalet jordbrukskassamedlemmar från omkring 14,000 till omkring 19,000, och som i fortsättningen kunde väntas föranleda ännu hastigare tillväxt av antalet kassor och kassamedlemmar. Denna utvidgning av rörelsen medförde för jordbrukskasseorganisationen ett växande kapitalbehov, för vars tillgodoseende organisationen hade att lita till inlåningen hos centralkassorna och till jordbrukskreditkassans upplåning. Som kapitalbehovet växte väsentligt hastigare än vad som vore möjligt att räkna med beträffande inlåningen, måste större delen av det nya behovet tillgodoses genom upplåning.

Av förhandlingar, som jordbrukskreditkassan fört med riksförsäkringsanstalten, hade framgått, att därifrån ej kunde påräknas lån till nämnda belopp. Riksbanken hade förklarat sig ej kunna tillhandahålla medel mot växlar, utställda eller accepterade av jordbrukskreditkassan. Spar-

banker och andra penningförvaltande institutioner (försäkringsanstalter m. fl.), vilka skulle kunna tänkas mot skälig ränta lämna lån av den fasta art, som vore för jordbrukskasseorganisationen nödvändig, vore av gällande bestämmelser förhindrade att godtaga jordbrukskreditkassans reverser och syntes för övrigt knappast kunna antagas benägna att tillhandahålla kassan lån mot enbart revers, även om de formella hindren därför undanröjdes.

Under sådana förhållanden hade jordbrukskreditkassan i huvudsak ej haft andra institutioner att vända sig till för erhållande av lån än postsparbanken och pensionsstyrelsen, vilka även tidigare varit kasseorganisationens huvudsakliga långivare.

Jordbrukskreditkassans nuvarande upplåning hos postsparbanken och pensionsstyrelsen utgjorde, vad förstnämnda institution beträffade 5.5 miljoner och vad anginge sistnämnda institution 6.5 miljoner kronor. Jordbrukskreditkassan kunde emellertid i närvarande läge ej räkna med att från postsparbanken och pensionsstyrelsen erhålla ytterligare kredit i den omfattning, som betingades av den växande anslutningen till kasseorganisationen. Generalpoststyrelsen hade nämligen förklarat, att ytterligare lån från postsparbanken ej kunde påräknas, med mindre jordbrukskreditkassan för dem ställde full säkerhet i form av statsobligationer eller andra likvärdiga värdepapper, och pensionsstyrelsen hade meddelat, att jordbrukskreditkassans kredit hos pensionsförsäkringsfonden under nuvarande förhållanden icke kunde ökas med mer än 1 miljon kronor samt att för därutöver ökad kredit förutsattes en utsträckt statsgaranti, eventuellt statens direkta garanti för varje ny kredit, eller pantsättning av statsobligationer eller därmed jämförliga värdehandlingar.

För trygghet av jordbrukskasserörelsens framtida utveckling vore det emellertid nödvändigt, att jordbrukskasseorganisationens upplåning säkerställdes. Skedde ej detta, syntes den nu av jordbrukskreditkassan bedrivna upplysnings- och organisationsverksamheten, i vad den avsåg kasserörelsens utbredning, böra avbrytas. Att uppmuntra till ökad anslutning till organisationen utan möjligheter att tillgodose nyinträdande medlemmars lånebehov, vore ägnat att misskreditera rörelsen hos jordbrukarna.

Jordbrukskreditkassan hade funnit det närmaste upplåningsbehovet kunna, under förutsättning av fortsatt upplysnings- och organisationsverksamhet, beräknas till omkring 10 miljoner kronor för år 1932 och till enahanda belopp för år 1933. Det beräknade upplåningsbehovet för första halvåret 1932, omkring 5 miljoner kronor, kunde anses nödtorftigt täckt genom dels redan verkställd upplåning av 3 miljoner kronor, dels det belopp av 1 miljon kronor, som syntes vara att ytterligare påräkna från pensionsförsäkringsfonden, dels de mindre belopp, som kunde upplånas hos hushållningssällskapen eller andra eller erhållas genom ökad inlåning. Åtgärder syntes därför nu i första hand påkallas för ordnande av upplåningsfrågan under budgetåret 1932/1933.

Den under budgetåret 1932/1933 erforderliga upplåningen syntes i anslutning till vad förut anförts kunna beräknas till omkring 10 miljoner kronor. Säkerställdes denna upplåning, torde jordbrukskreditkassan, även om upplåningsbehovet sedermera skulle visa sig något för lågt beräknat, i allt fall vid sin utlåning till centralkassorna genom lämpligt avvägd ransonering av det till förfogande stående beloppet utan större olägenhet kunna hålla sig inom ramen för detsamma. Den ökade möjlighet till kapitalanskaffning, som eventuellt kunde beredas jordbrukskasseorganisa-

tionen för den händelse de gjorda framställningarna om utvidgad inlåningsrätt för centralkassa och beredande av möjlighet för ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet att vinna inträde i centralkassa skulle vinna statsmakternas bifall, kunde icke beräknas bli va av sådan betydelse under den närmaste tiden därefter, att den kunde minska jordbrukskreditkassans upplåningsbehov under budgetåret 1932/1933.

Jordbrukskreditkassans för budgetåret 1932/1933 erforderliga upplåning torde — då postsparbanken och pensionsstyrelsen syntes vara de enda kreditgivande institutioner, som vore att räkna med för närvarande — ej kunna säkerställas, med mindre antingen möjlighet bereddes för tillgodose-
ende av de utav dessa institutioner uppställda kraven på säkerhet eller medel från en lånefond av statsmedel tillhandahölles jordbrukskreditkassan.

På grund av det anförda hemställer jordbrukskreditkassan, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för säkerställande åt jordbrukskreditkassan av en upplåning under budgetåret 1932/1933 till ett belopp av 10 miljoner kronor antingen genom ökning av statsgarantien för upplåningen från 15 till 25 miljoner kronor jämte medgivande för jordbrukskreditkassan att i erforderlig utsträckning belåna de statsobligationer, som skulle motsvara ökningen av statsgarantien, eller genom inrättande för ändamålet av en statslånefond om 10 miljoner kronor, eller ock på annat sätt, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt.

*Yttranden
över Svenska
jordbruks-
kreditkassans
framställ-
ning.*

I de över Svenska jordbrukskreditkassans framställning avgivna utlåtandena anfördes följande.

Fullmäktige i riksgäldskontoret anförde: Fullmäktige funne den ståndpunkt, som generalpoststyrelsen och pensionsstyrelsen intagit ifråga om vidare utlåning till jordbrukskreditkassan från postsparbanken och pensionsförsäkringsfonden, fullt naturlig och riktig. Då jordbrukskreditkassan torde sakna möjlighet att genom upplåning å annat håll anskaffa för rörelsen erforderliga medel, syntes det bli va nödvändigt, att, därest Kungl. Maj:t och riksdagen funne kassans utveckling böra säkerställas, staten, utöver vad redan skett genom tillhandahållandet av en garantifond å 15 miljoner kronor, trädde emellan genom att ställa ytterligare säkerhet för kassans fortsatta upplåning. Beträffande sättet därför ansåge fullmäktige ej gärna böra ifrågakomma att öka den av staten lämnade garantifondens storlek med rätt för kassan att i erforderlig utsträckning belåna de statsobligationer, som skulle motsvara ökningen av garantien. Den lämpligaste utvägen för frågans lösande syntes fullmäktige istället vara, att staten intill det belopp, som efter prövning för varje budgetår kunde befinnas erforderligt för täckande av jordbrukskreditkassans medelsbehov, iklädde sig direkt garanti för kassans upplåning.

Fullmäktige i riksbanken anförde: Det låge i sakens natur, att jordbrukskreditkassans utlåningsrörelse borde bedrivas fullt bankmässigt. Medlemskap i en jordbrukskassa finge därför icke i och för sig berättiga till kredit, utan avgörande hänsyn måste vid bedömande av en låneansökan tagas dels till beskaffenheten av erbjuden säkerhet och dels till sökandens personliga kvalifikationer. Den förhandenvarande situationen borde dessutom mana till försiktighet vid kreditgivningen. Den risk, som staten

iklätt sig genom den nuvarande garantien för jordbrukskreditkassan, hade givetvis ökats, i den mån den ekonomiska ställningen försämrats för de jordbrukare, till vilka jordbrukskassornas utlåning ägde rum, men statens risk begränsades å andra sidan helt naturligt därav, att jordbrukskreditkassans utlåningsrörelse på grund av svårigheterna att uppbringa kapital ej erhållit den omfattning, som förutsattes vid jordbrukskreditkassans inrättande. Med hänsyn därtill och under förutsättning att jordbrukskreditkassans utlåningsrörelse bedreves fullt bankmässigt och med nödig försiktighet, syntes hinder ej böra möta för en tillfällig höjning av statens garanti. Huruvida ett utvidgat stöd från statens sida borde givas formen av en tillfällig ökning av det nuvarande garantibeloppet eller inrättande av en särskild lånefond, varur kassan för budgetåret 1932/1933 kunde erhålla erforderlig kredit, syntes fullmäktige vara av mindre betydelse. Vare sig de nya medel, som ställdes till jordbrukskreditkassans förfogande, erhöles hos postsparbanken eller pensionsförsäkringsfonden eller av staten direkt uppbringades på lånemarknaden, minskades tillgången på kapital för andra ändamål. Denna synpunkt liksom önskvärdheten av att genom statens mellankomst jordbrukskasserörelsen ej alltför snabbt forcerades till men för rörelsens inre kraft och organisation, borde givetvis beaktas vid avpassandet av det nya stöd, som kunde komma att lämnas rörelsen.

Jordbruksutredningen anför: Det av jordbruksutredningen år 1930 framlagda och samma år i huvudsak genomförda förslaget angående jordbrukets kreditförhållanden byggde på den grundprincipen, att statens garanti för jordbrukskreditkassans upplåning skulle avse viss del av riskmarginalen men icke totalupplåningen. I den av jordbrukskreditkassan nu gjorda framställningen liksom i de däröver avgivna utlåtandena av fullmäktige i riksgäldskontoret och i riksbanken syntes en annan grunduppfattning göra sig gällande. Av berörda framställning framginge, att jordbrukskreditkassans upplåning hittills icke överskridit garantibeloppet och att för upplåning utöver detta skulle erfordras däremot svarande ökning av statsgarantien. Fullmäktige i riksgäldskontoret och i riksbanken syntes intaga samma ståndpunkt. Jordbruksutredningen funne denna ståndpunkt innebära en avvikelse av stor principiell och praktisk betydelse från det ursprungliga förslaget till jordbrukskassaväsendets omorganisation och förutsättningarna vid dess genomförande. Det torde vara tydligt, att, om staten iklädde sig garanti för jordbrukskreditkassans totala upplåning eller på annat sätt ställde de för dess verksamhet erforderliga medlen till förfogande, jordbrukskasserörelsen skulle erhålla karaktären av en statlig kreditorganisation i stället för att, såsom förutsattes vid dess nyligen genomförda reorganisation, bliva en i huvudsak självständigt och med egen upplåning arbetande kooperativ institution. Jordbruksutredningen ville ifrågasätta, huruvida en dylik utveckling borde anses ändamålsenlig och gagnande för jordbrukskassaväsendet. Beträffande jordbrukskreditkassans framställning finge jordbruksutredningen i övrigt uttala, att, då andra utvägar för anskaffande av medel på skäliga villkor för dess rörelse syntes stängda eller otillräckliga, jordbruksutredningen, icke minst med hänsyn till de rådande krisförhållandena inom jordbruket, ansåge det vara nödvändigt, att staten trädde emellan med lämpliga åtgärder för de erforderliga medlens åvägabringande.

Frågan om kapitalanskaffningen till jordbrukskasseorganisationens kreditrörelse ägnades vid 1930 års omorganisation av jordbrukskassaväsendet

*Departements-
chefen.*

en ingående uppmärksamhet. Det av jordbruksutredningen framlagda förslaget om inrättande av Svenska jordbrukskreditkassan tillmättes därvid särskild betydelse. I propositionen till 1930 års riksdag återopade sålunda föredragande departementschefen såsom skäl för jordbrukskreditkassans inrättande i första rummet, att anordnandet av ett för hela jordbrukskasserörelsen gemensamt centralorgan krävdes för att kapital i erforderlig utsträckning skulle kunna tillföras jordbrukskasseorganisationen. För att säkerställa jordbrukskreditkassans upplåning av kapital till erforderligt belopp ansågs det likväl nödvändigt, att medverkan lämnades från det allmännas sida. Jordbruksutredningen föreslog härutinnan, att till jordbrukskreditkassan skulle såsom grundfond överlämnas statsobligationer till ett belopp av 30 miljoner kronor. Departementschefen förordade emellertid, att statsgarantien i den av jordbruksutredningen föreslagna formen i stället skulle bestämmas till 15 miljoner kronor. I enlighet härmed avfattades propositionen till riksdagen. Särskilda utskottet uttalade i sitt över propositionen avgivna utlåtande, att det syntes utskottet vara en naturlig konsekvens av den ståndpunkt, som statsmakterna tidigare intagit i fråga om jordbrukskasserörelsen, att staten genom en effektiv medverkan sökte säkerställa kapitaltillförseln till jordbrukskasseorganisationen, samt framhöll tillika, att tillkomsten av det föreslagna centralorganet med en till detsamma knuten statsgaranti syntes utskottet skola kunna väsentligen underlätta kapitaltillförseln till kreditorganisationen. Genom riksdagens beslut ställdes statsobligationer till det i propositionen föreslagna beloppet till jordbrukskreditkassans förfogande såsom grundfond för kassan.

Med hänsyn till beskaffenheten av den kreditvärdighet, som jordbrukskasseorganisationen skulle erhålla efter omorganisationens genomförande, ansåg man sig kunna räkna med att jordbrukskreditkassan skulle kunna erhålla kredit, motsvarande fem gånger beloppet av grundfonden för kassan, eller alltså med 75 miljoner kronor. För jordbrukskreditkassans upplåning hava emellertid åtskilliga svårigheter mött, och jordbrukskreditkassan har enligt vad dess förevarande skrivelse utvisar i själva verket hittills icke kunnat erhålla lån utöver grundfondens belopp.

De huvudsakliga långivarna åt jordbrukskreditkassan hava varit postsparbanken och pensionsförsäkringsfonden, vilka även tidigare bidragit till ordnandet av kapitaltillförseln till jordbrukskasseorganisationen. Jordbrukskreditkassans nuvarande upplåning uppgår, enligt vad kassan uppgivit, i postsparbanken till omkring 5.5 miljoner kronor och hos pensionsförsäkringsfonden till omkring 6.5 miljoner kronor. Fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden hava dessutom ställt i utsikt en ytterligare kredit för jordbrukskreditkassan å 1 miljon kronor. För utlämnande av lån utöver nu angivna belopp hava generalpoststyrelsen och nämnda fullmäktige emellertid uppställt krav på vissa säkerheter. Kredit av större betydelse hos andra långivare torde för närvarande icke stå jordbrukskreditkassan till buds. Jordbrukskreditkassan synes sålunda ej heller från

riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkringsfond kunna paräkna lån till nämnvärda belopp.

Det av jordbrukskreditkassan för första halvåret 1932 beräknade upplåningsbehovet, omkring 5 miljoner kronor, förklarar kassan sig kunna täcka med de nu föreliggande kreditmöjligheterna. För säkerställande av det beräknade upplåningsbehovet för senare halvåret 1932 och förra halvåret 1933, som kassan angivit till 10 miljoner kronor, har kassan däremot funnit sig nödsakad att påkalla särskilda åtgärder från statsmakternas sida.

Nödvändigheten av att det för jordbrukskreditkassans lånerörelse oundgängligen erforderliga kapitalet står till kassans förfogande torde ligga i öppen dag. Det framgår av jordbrukskreditkassans skrivelse, att jordbrukskasserörelsen efter omorganisationen — säkerligen ej minst tack vare den upplysnings- och organisationsverksamhet, som av jordbrukskreditkassan medelst statsunderstöd bedrivits — vunnit ökad anslutning samt att man synes kunna förvänta, att jordbrukskasserörelsen under den närmaste framtiden skall komma att ytterligare utvecklas. Statsmakterna, som med all rätt funnit jordbrukskasserörelsen vara av stort värde för lösningen av jordbrukets kreditfråga, torde under sådana förhållanden ej böra undandraga sig att nu vidtaga erforderliga åtgärder för säkerställandet av jordbrukskreditkassans upplåning.

Jordbrukskreditkassan har i sin skrivelse förslagsvis angivit vissa utvägar för säkerställandet av kassans upplåning under den närmaste tiden. Dessa innefatta, att antingen grundfonden för jordbrukskreditkassan skulle ökas från 15 till 25 miljoner kronor eller också för ändamålet skulle inrättas en statslånefond om 10 miljoner kronor. Fullmäktige i riksbanken hava anfört, att det syntes dem vara av mindre betydelse, huruvida ett utvidgat stöd åt jordbrukskreditkassan från statens sida gäves den ena eller den andra av de sålunda föreslagna formerna. Fullmäktige i riksgäldskontoret åter hava funnit den lämpligaste utvägen för den föreliggande frågans lösning vara, att staten intill det belopp, som kunde befinnas erforderligt för täckande av jordbrukskreditkassans medelsbehov iklädde sig direkt garanti för kassans upplåning. Med anslutning i huvudsak till de av jordbruksutredningen i dess utlåtande över jordbrukskreditkassans framställning anförda synpunkter har jag för egen del funnit det vara lämpligast att öka grundfondens belopp i enlighet med vad jordbrukskreditkassan föreslagit. Härigenom sker ej rubbning i det nuvarande systemet för statens understödjande av kassans upplåning. Ansvaret för återbetalningen av de utav kassan upplånade medlen kommer alltså att i första hand åvila kassan. Med den av mig sålunda ifrågasatta förstärkningen av jordbrukskreditkassans grundfond, vilken härigenom uppnår ett belopp av 25 miljoner kronor, bör kassan kunna med fog paräkna att erhålla de för dess lånerörelse erforderliga ytterligare medlen.

Hemställan. På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels antaga såsom bilagor till detta protokoll följande förslag till

1:o) förordning angående ändrad lydelse av § 21 förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor, samt

2:o) förordning angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor;

dels ock besluta, att från riksgäldskontoret skola till Svenska jordbrukskreditkassan för ökning av dess grundfond överlämnas svenska statens fyra och en halv procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 10,000,000 kronor med rätt för kassan att enligt bestämmelserna i förordningen om jordbrukets kreditkassor förfoga över obligationerna.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Allan Tigerschiöld.

Bilaga.

Förslag

till

**förordning angående ändrad lydelse av § 21 förordningen den 3 juli 1930
(nr 317) om jordbrukets kreditkassor.**

Härigenom förordnas, att § 21 förordningen den 3 juli 1930 om jordbrukets kreditkassor skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 21.

För varje i jordbrukskassa tecknad andel skall sådan kassa teckna en insats å 50 öre i centralkassan. Insats skall kontant inbetalas. Den tillföres oavkortad centralkassans säkerhetsfond och må icke av jordbrukskassan återbekommas vid utträde ur centralkassan. Utdelning å insats må icke lämnas.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1932.

*Bilaga.***Förslag**

till

förordning angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

Häriigenom förordnas som följer:

§ 1.

Utan hinder av bestämmelserna i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor må på de villkor, som nedan i §§ 2—7 sägs, godkännande från det allmännas sida kunna lämnas centralkassa för jordbrukskredit, enligt vars stadgar även andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor kunna intagas såsom medlemmar. På samma villkor må godkännande ock kunna lämnas å sådan ändring i stadgarna för redan godkänd centralkassa, att till medlemmar må kunna intagas även andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

§ 2.

I stadgarna för centralkassa, som i § 1 avses, skola finnas intagna bestämmelser av det innehåll, som i §§ 3—7 här nedan stadgas.

§ 3.

Till medlem i centralkassa må ej intagas annan ekonomisk förening än sådan, som har till ändamål befordrandet av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binärings utveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binäringar vunna produkter och vars styrelse har sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde.

§ 4.

Annan till centralkassa ansluten ekonomisk förening än jordbrukskassa må vara delaktig i kassan med högst en andel för varje fullt tal av femtio kronor av så stor del av föreningens tillgångar utöver skulderna, som motsvarar föreningens insatskapital jämte egna fonder av sådan beskaffenhet, att de icke kunna anlitas utan därom för varje gång å föreningssammanträde fattat beslut.

Vid beräkningen av det belopp, för vilket förening, som ovan avses, må tillåtas ingå i centralkassa, skall iakttagas,

att såsom insatskapital må räknas jämväl tecknad men ej gulden insats i föreningen, därest insatstecknaren lämnat skriftlig förbindelse å beloppet samt för insatsens inbetalande fastställts plan, som av centralkassans styrelse godkännes;

att delaktighet i centralkassan icke får medgivas för insatser i föreningen, vilka svara mot andelar, som förvärvats i föreningen av annan ekonomisk förening, om och i den mån sagda andelar legat till grund för andelsteckning i centralkassa; samt

att såsom tillgång av beskaffenhet att utgöra underlag för delaktighet i centralkassan icke må räknas andelar, vilka föreningen förvärvat i annan ekonomisk förening, om och i den mån de mot dessa andelar svarande insatser legat till grund för andelsteckning i centralkassa.

Inträde i centralkassa må icke beviljas förening, som nu avses, med mindre kassans styrelse finner föreningen väl ägnad att kunna bedriva sin verksamhet på ett ur ekonomisk synpunkt fullt tillfredsställande sätt. Beslut, varigenom inträde i centralkassa meddelats föreningen, må icke vinna tillämpning, med mindre det godkännes av styrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan.

§ 5.

Insats av förening, som i § 4 avses, skall utgöra fem kronor för varje föreningens andel i centralkassan. Av insatsbeloppen skola trettio procent överföras till centralkassans säkerhetsfond. I övrigt skola insatserna sammanföras under benämningen andelsföreningars insatskapital.

Sådan förening, som nu avses, skall vara ansvarig för centralkassans förbindelser med femtio kronor för varje andel, föreningen äger i kassan. Såsom medlem av centralkassa skall föreningen äga deltaga i avgörandet av kassans angelägenheter med allenast en tiondels röst.

§ 6.

För kredit till förening, som i § 4 avses, skall finnas säkerhet, som av centralkassans styrelse provas fullt betryggande. Kredit må beredas en och samma förening till så stort sammanlagt belopp, som av centralkassans styrelse med hänsyn till säkerhetens beskaffenhet och andra ifrågakommande omständigheter provas lämpligt, dock högst till ett belopp av tvåhundra kronor för varje av föreningen i kassan tecknad andel.

Centralkassas sammanlagda utlåning till sådana föreningar, som nys sagts, må icke överstiga en tiondel av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna, Kungl. Maj:t dock obetaget att för särskilt fall medgiva undantag från denna begränsning.

§ 7.

I allt, varom ej i enlighet med ovan meddelade bestämmelser särskilt stadgats, skall ekonomisk förening, som i § 4 avses, vara såväl i fråga om rättigheter som beträffande skyldigheter likställd med till centralkassan ansluten jordbrukskassa.

Centralkassa skall vara berättigad att från sådan förening eller från dess medlemmar mottaga medel till förräntning å checkräkning.

§ 8.

Genom vad härovan stadgats göres ej ändring uti vad i § 20 av ovan nämnda förordning den 3 juli 1930 föreskrives i fråga om det minsta antal jordbrukskassor, som skola hava anslutit sig till centralkassa, för att denna må vinna godkännande från det allmännas sida, eller uti stadgandet i § 36 av samma förordning därom, att åt centralkassa lämnat godkännande kan återkallas, om antalet anslutna jordbrukskassor nedgår under tio och bristen ej inom viss tid fyllles.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1932, da förordningen den 3 juli 1930 (nr 318) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor skall upphöra att gälla, dock att sistnämnda förordning skall äga fortsatt tillämpning till den 1 januari 1935 beträffande centralkassa, som före den 1 oktober 1932 vunnit godkännande från det allmännas sida. Sådan kassa vare, vid äventyr att godkännandet återkallas, pliktig att före den 1 januari 1935 hos vederbörande länsstyrelse visa, att kassans stadgar överensstämma med vad i denna förordning föreskrives.

Har centralkassa före den 1 januari 1935 i enlighet med de för kassan gällande stadgar utlämnat lån på viss tid, vare kassan i intet fall pliktig att på grund av denna förordning och därav föranledda stadgeändringar indraga lånet före förfallodagen. Har i nyssnämnda ordning lån utlämnats med förbehåll om viss uppsägningstid, vare kassan i intet fall pliktig att på grund av denna förordning och därav föranledda stadgeändringar uppsäga lånet till betalning före utgången av år 1937.